

6
MAY
BER
6

ROMAN

No

3

Pr. Lilly Silberg,
Eesti ilusaim naine.

Foto Parikas.

KIRJASTUS-OSAÜHISUS "ARENG"
TALLINN, 1931. A. X. AASTAKÄIK.

Hind 40 senti.

ROMAAN Nr. 3

SISU:

Friedrich Jakobsen: Hääplekk.
 D. Bikèlas: Inetu õde.
 Arpad Abonyi: Abielu.
 Jeanne Oterdahl: Kukeseen.
 Arthur v. Klein-Ehrenwalten: Vae-
 vata teenistus.
 Karl Capek: Kuidas loetakse.
 Frank Harley: Lennuk Papuas.
 M. J. Eisen: Hallid.
 Hans Gäfgen: Kaks kirja.
 C. Arriens: Ibadan.
 Cäsar Fleischlen: Säärased on nad...
 Otto Hermann: Salavõrgud.
 Tõtt ja nalja.

„Romaan'i“

uued, osaliselt alandatud
 tellimishinnad 1931. a.:

12 kuud (24 nr-t)	Kr. 7.50
9 „ (18 „)	„ 6.—
6 „ (12 „)	„ 4.—
3 „ (6 „)	„ 2.—
2 „ (4 „)	„ 1.50
1 „ (2 „)	„ —.80
Üksiknumber	„ —.40

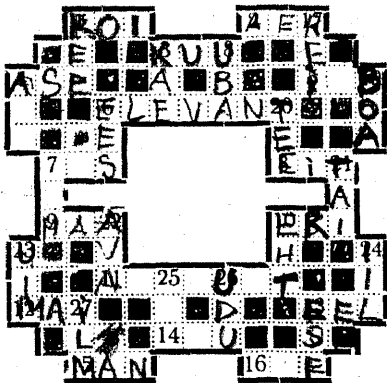
„ROMAAN'i“ talitus

Tallinn, Müürivahe 16. Tel. (2)12-53.

Ristsõnade mõistatus.

Nr. 3 (213).

Seadnud Em. Gutmann.

Lahendus ilmub Roman nr. 6(216).

Sõnade tähendused:

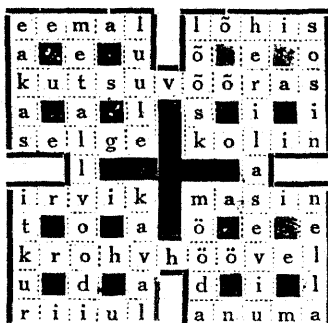
Vasemalt paremale:

1. Kahjulik putukas.
2. Mõta.
3. Valgustab maailma-õösel.
4. Publikeerimine, paik.
5. Neiu.
6. Suurim-imetaja.
7. Liha nimetus lapse keeles.
8. Vana-naine.
9. Planeet.
10. Isesugune.
11. Sihinurk.
12. Kevade esimene kuu.
13. Järel vastand.
14. Lind kaasuarlaste perekonnast.
15. „Juures“ Lõuna-Eesti murrakus.
16. Avans.

Ülaalt alla:

1. Kaelahe kett.
17. Üks endistest riigivanematest.
3. Katesõnmar.
18. Taim.
4. Riiete hoiuruum, panipaik.
19. Hiiglamadu, nahkkrae.
6. Mitte järel.
20. Koht, kus käiakse võisõidetakse.
7. Vahihütt, onn.
21. Kiuline liha.
22. Lahtine.
10. Mitte jälle tehtud.
23. Kala ujumisorgaan.
24. Tuulepuhang. [seseadustele.
25. Saavutus, mis käib vastu loodus-
26. Veeaur.
27. Öhkond.
13. Objekt.

Lahendus nr. 22(208).

„Romaan“

on põnevam, kaunim ja
 tuumakam ajakiri Eestis.

Romaan

Nr. 3 (213)

Veebruar 1931

X. aastakäik.

Häbiplakk.

Saksa kirjaniku **Friedrich Jakobsen'i** romaan.

3

„Nad istusid Timpe juures koos ja kõnelesid ülehommest. Tulin ülemmetsnikuga koos.“

„Ülemmetsnik on seal all alaline võõras — mu maitse see ei ole — Timpe juures istuda. Tegutsesin vahepeal muuga.“

„Arved, isa?“

„Paremini õeldud: lõpparve. Viimased aastad olid head ja varsti lähen puhkusele.“

Poja silmad löid särava. Kuid ta valitses end ja tegi ükskõikse näo. „Sa ei ole veel vana, isa,“ ütles ta rahulikult.

„Tahan elust ka midagi, Gustav. Tahan Thalheimi minna ja sa pead siis veskiga hakkama saama. Küll juba keegi leidub, kes sind aitab.“

Jutt muutus põnevaks. Gustav lükkas taldreku tagasi. Iga suutäis paisus tal kurgus.

„Tahtsin veel midagi küsida, isa,“ ütles ta tüki aja pärast, „sa said vist ülehommeks kutse vannutatud meeste kohtu ette ilmutamiseks?“

„Nad saatsid mulle kutse,“ vastas mölder pahaselt. „Kuid ma ei tea, milleks mind seal vajatakse. Sest ajalehes seisab ju, et see närukael Hecker kingsepa alibi peale vanduda tahab. Noh, siis olen üleliigne ja nad võiks mu koju jätta.“

„See ei lähe, isa. Kuid siis seisab ju vanne vande vastu.“

„Vanne vande vastu,“ ütles vanamees karedalt. „Ma ei tahaks vannutatud meeste seas olla. Kuid ma ei või neid aidata. Nad teevad vist nagu sarnastel puhkudel ikka: kingsepp pääseb sinise silmaga ja õigus saab kannatada.“

Gustav ohkas ja mölder tõusis kohalt. Ta astus läbi toa, seisatas ahju juures, kratsis hundikoera kukalt ja pööras lõpuks uuesti poja poole.

„Gustav, kuidas jutt arenes, sellest saab laps selguse. Ma lähen, sa saad veski, pead siis abielluma ja sa hakkad kingsepast kõnelema. Tahan sulle midagi öelda: mul ei ole midagi Annemarie vastu. Ta on korralik, tubli tüdruk, oma isa vastu ei või ta midagi ja kui ta vaene on, oled sina jõukas. Sa näed, olen nii mõistlik, kui inimene olla suudab, kuid mõistus peab ka sinu poole olema. Nägin kord linnas tükki, mille nimi oli „Täpp aul“ — noh, kuidas see oli, on ükskõik, kuid sel sõnal on sügav tähendus. Et Annemarie mõistlik tüdruk on, ei võta ta sind iialgi vastu, kuni see täpp aul kaotatud ei ole ja seda ei tee vabakslaskmine, mu poiss, sest vanne seisab vande vastu. Või soovid sa, et oma vande tagasi võtan?“

Gustav tõusis. „Kui sa ülehomme mõõndada ei või, isa, et sa võisid eksida —“

Vanamees pühkis üle silmade ja vaatas lambi valgusse. „Juba kolm aastat näen halvemini, Gustav. Ütlen ülehomme, et täna võin eksida. Kuid täna ei ole tookord.“

Sellega oli jutt lõpul. Mölder lukustas paberid, ütles head ööd ja läks magamistuppa; ta ei näinud enam lugeda tahtvat.

Gustav aga tegi maal hariliku käigu läbi maja. Tavalikult tegi selle käigu ta isa ja elanikud olid sellega nii harjunud, et enam ei kuulnud vanamehe veidi lohisevat sammu; kuid täna oli Gustav viimane jalgadel ja ümbruskonna üksildus nõudis seda ettevaa- tust.

Oruveski oli suur ja kindel ehitus, kõigis osades kokkukuuluv, väheste sissekäikude ja hästi kindlustatud akendega; kui mõni maanteekaabakas möldri vara kallale tungida tahtis, pidi ta väga kavalalt tegutsema ja oludega hästi tuttav olema.

Need on mõtted, mis võivad kergesti pähe

tulla, kui öösel läbi magava maja minnakse, ja tumedad nurgad neelavad nõrga kütinlataule. Kui Gustav lõpuks jahvatustuppa astus, pani ta kütinla käest ja vaatas ringi.

Siin oli veski nõrk koht, nii palju oli ta sõjaväes juba õppinud ja oli imelik, et ta seda täna esimest korda nägi.

Sest üle suure ratta pääses kergesti veskisse, eriti see, kes oli sale ja seda oli harjutanud. Muidugi oli see ainult võimalik, kui mitte tööd ei tehtud ja ratas seisis. Kuid päeval sarnaseid kunsttükke ei tehtudki.

Ja Gustav kujutles edasi. Maja ühes otsas, köögi taga, magas majapidaja ja see roomas muidugi hirmu pärast teki alla, kui majas kära oleks tõusnud; veskisulase kamber oli tallis ja see oli tükk maad eemal ja kaks või kolm ust vahepeal.

Muidugi — juba mõned nädalad ei olnud vanamees ükski, vaid poeg elas isa toa seina taga; kuid kui kaua see kestab? Kui kingsepa süütus tõendatud ei saanud, siis tegi Gustav otsuse, siis läks asi Annemarielga luhta ja ta läks laia maailma. Vanamees pidi siis oma plaanidest loobuma ja üksilduses elama nii hästi kui võis.

Gustav seisis jahvatustoa akna all ja vaatas välja. Oli kaunis kuuvälge ja torm hulus täie jõuga. Tõepoolest, sel ajal avaldas ümbrus peaaegu õudset muljet.

Metsaserval seisis kingsepahütt nagu lagunenud röövlikoobas, üleval mäel olid Gröde tumedad majatombud ja ümber veski lumine väli musta, lookleva joonega: see oli oja, mille jääkülma vesi unistava ratta all mühis. Gustav ei teadnud mispärast, kuid ikka jälle pöördusid ta mõtted sissemurdmise võimaluse juure tagasi; ajalehes seisis sarnased asjad ju igapäev sees, ja mis on sündinud aastasadasid, tuleb kord seda kindlamini ning üleval Grödes olid inimesed vaesed ja halvad.

Kui veskis vähemalt sõjariist oleks olnud, püss, nagu mõnelgi ümbruskonna elanikul õlgedes seisis.

Kuid mölder Jahnist teati, et ta vihkas jahtimist ja kui mõnikord metspraad ta kööki tuli, siis oli see pärit korrapärastelt jahtidelt, mida ülemmetsnik aegajalt korraldas.

„Tahan vanamehega kõnelda,“ mõtles Gustav. „Kui püssi ei ole, võiks revolver olla.“

Ja siis läks ta oma kambri puhkama.

Kõrval kahistas mölder. Hoiates pööras ta küljelt küljele. See unepuudus oli raske haigus, kuid tuli vist liikumise puudumisest

ja et mölder luges hilja ööni vanu raamatuid.

Maakonnakohus valmistus vannutatud meeste kohtuprotsessi alguseks. Esimesena tuli täna Jakob Riemanni tapmisasi uuele harutusele ja kell kümme pidi kohus algama.

Praegu oli üheksa ja kohtusaal lebas veel vaikuses.

Siis ilmus esiteks kohtuteener. Ta vaatas ahju üle, avas ühe akna, vaatas termomeetrit ja ütles sisseastuvale käskjalale, et tuleb ilus päikesepaisteline talvapäev.

Esialgul lebas veel hommikune udu tiheidalt puudel, mis ümbritsesid kohtuhoonet.

Käskjala amet oli juba tähtsam. Ta pani vannutatud meeste kohtadele valgeid paberipognaid ja iga pogna kõrvale hoolikalt teritatud pliitsi. Siis tassis ta suure, musta tahvli sisse, kuhu oli joonistatud kriidiga tapmiskoha plaan. Ta lükkas tahvli siia ja sinna, kuni sellele langes õige valgus ja vastas kohtuteenri ilnamärgusele, et üleval Grödes vist kaunis palju lund olevat.

Kaugemale ei ulatunud mõlema allamenuku huvi tänases asjas.

Kuid kui nad läinud olid, tuli karistusosakonna sekretär. See tõi aktid, mis olid juba veidi tõlmunud ja asetaskohtu esimehe kohale. Siis korraldas ta vannutatud meeste nimesedeleid numbrite järele, ja kui ta sellega valmis oli saanud, astus sisse vanglainspektor.

Sel ei olnud asjaga küll midagi tegemist, kuid ta tee viis teda vanglast läbi vande-kohtusaali ja ta tahtis minna prokuratuuri hommikurapordiga.

Mõlemad ametnikud teretasid üksteist ja peatusid tahvli kõrval.

„Täna antakse vist kaarte?“ küsis inspektor.

„Muidugi. Nad lõppesid juba kaheksa päeva eest.“

„Jah, sarnast asja ei nähta iga päev. — Mis teie arvate? Te tunnete ju akte.“

Sekretär kehitaskõlgu. „Olen juba kaks-kümne viis aastat teenistuses, kuid vande-kohtu asjus ei ole mul iialgi kindlat arvamist. Kõik oleneb vist Heckeri tunnistusest.“

„Peen number. Meil on ta juba paar korda olnud ja ta hirvitas, kui mind nägi.“

„Ja teine?“

„Ei avalda õigupoolest halba muljet. Ta toodi eile õhtul. Tavalikult on neil hiiglasu, kuid see ei tahtnud süttä.“

„Võin arvata,“ ütles sekretär poolvaljult.

„Esimene kord seisis ta pea kaalul, seekord — mitte palju vähem.“

Kell löi kolmveerand ja väljas tõusis jutukömin. Kohtuteener oli avanud ukсед pealtkuulajaternumi ja nüüd tungisid nad sisse: kriminaalüliõpilased, töölised, peenelt rietatud daamid. Korraga olid kõik kohad täidetud ja mitmepealine inimhulk vahtis veel tühja saali, nagu teatri külalised vaatavad allalastud lavaeesriiet.

Kostis kahin ja sosin, mis veelgi kasvas, kui vannutatud mehed aegamööda ilmusid ja esialgul tunnistajatepinkidel istet võisid. Vaadeldes uudishimulikult neid enamasti soliidseid ja ümarikke mehi, nime-tati üksikute nimesid, veeti kihla, et üks kui teine läbi kukub, kuna ta liig tark välja nägi või — ümberpöördukt.

Pühalik meeleolu ei tahtnud ka veel tulla, kui üleval poodiumil ilmusid üksikud kogud kohtunikurütis. Härrad jutlesid küll poolvaljult, kuid täitsa vabalt, jah, prokurör näis olevat kaitsja isiklik sõber, sest nad surusid kõikide nähes kätt.

Keegi vana talupoeg, kes oli tulnud Grödest, et vaadelda haruldast vaatemängu, ütles pettunult naabrile: „Kui mõlemad asja omavahel juba maha on teinud, oleksin võinud reisikulud kokku hoida. Kuid ütlesin ikka, et maailmas kõik on pettus.“

Seisukord muutus, kui täpselt kell kümme esinees kohtunikudetoast välja astus.

See oli maakonnakohtudirektor Roller, kes nõupidamisel nii ägedalt oli seisnud vastu asja teistkordsele harutusele. See tõsiasi jäi küll nõupidamistoa nelja seina saladuseks; kuid nüüd teati vähemalt, et asi varsti algab ja pealegi on esimehe isik eriliselt huvitav, sest vannutatud mehed piiluvad ikka veidi ta näoilme järele ja ta häälekõlast oleneb tihti kaebealuse saatus.

Roller teadis seda hästi ja tahtes objektiivne olla, liialdas ta ehk veidi. Ta nägu oli tõsistes, valjudes kortsudes ja kui ta avas istungi käsuga, et kaebealune ette toodaks, tuli äkki raske vaikus mitmepealise inimhulga üle.

Jakob Riemann oli veetnud katnis halva öö. Sõit Neustädtist kohtulinna oli talle muidugi vaheldus, sest ta nägi ometi teisi inimesi ja asju ja me teame, et paljud vangid fantaasiat pingutavad, et leida juhust tunnistajaks olla.

Kuid Riemann ei olnud tunnistaja. See edu oli ta ametvennal Heckeril, kes oma saatjaga istus sama rongi teises vaguniosakonnas ja kes nautis maksuta reisi lõbu.

Noh, halvemaks, kui ta oli, asi muutuda

ei võinud. Kui tööpoolest jäi püsima endine, surmakaristust nõudev otsus ka uues harutuses, oli tal juba taskus armuandmine eluaegse vangistuse näol ja ta pead ei ähvardanud enam hädaoht. Kuid lootus oli juba kord ärganud ja ta töötas just samal viisil Riemanni peas, kui tookord, kui kõik seisis kaalul.

Ei, süüta ta ei tahtnud, kui ta maakonnavaugla toodi, kuna Hecker terve kausitäie hernesuppi ära sõi ja teise „reisikuluks“ palus.

Siis öö üksikus kongis! Riemann oli juba kolm aastat harjunud suurema arvu kaaskannatajatega koos magama ja kurb troost, et nende saatust jagasid teised, hiilis isegi nende viletsate unenägudesse; kuid nüüd lamas ta jälle kitsas kongis nagu tookord, kui veel timuka mõök ta pea kohal rippus ja tal oli tundmus, et mõök jälle kohal oli.

Ta näis kahvatu ja murtud, kui ta lõpuks toodi kohtusaali ning neis lõtvades näojoontes ei olnud midagi leida inimese elujõust, kes veel kord tahab võidelda olemasolu eest.

Jah, kohtulauas teati põhjust. Nad teadsid, et hirmus, kuigi tarvilik valjus vanglas inimvaimu murrab, kuni ta enam ei pea võimalikuks saatuse muutmist, kuni ta muutub ükskõikseks ja kõigeaga on nõus.

Kuid publik otsustas teisiti.

„See tahab süütu olla?“ ütlesid inimesed. „Sel seisab otsaesisel, et ta on mõrtsukas, ta ei või ju silmangi tõsta!“

Ja teised lisisid juure: „Rahvakohus on ta juba kord hukka mõistnud. Rahva hää! on jumala hää!“

Nii kõnelesid nad ja sealjuures ei olnud nad sugugi verejanulised ja julmad; oh ei, nad otsustasid ainult välise külje järele.

Vannutatud meeste liisuheitmine algas ja nüüd juhtus midagi, mis publiku meeleolu kaebealuse vastu pööras.

Prokurör ja kaitsja olid üksteisega maha teinud, et nad ei kasuta seaduslikku tagasilükkamise õigust. Siin prooviti ju ainult teistkordselt vandekohtu otsust ja kohus tahtis teada anda, et ei tunne umbusaldust uute vannutatud meeste vastu.

Kuid kui üks nimi teise järele vastuvaidluseta urnist tuli, algas pealtkuulajate seas uus sosistamine.

„Prokurör on omas asjas kindel ja kaitsja on järele andnud!“

Ah, kui meie kõik, kellele seadus on kohtunikuameti peale pannud, kui me teak-

sime, kui palju valeraskust meie tahtmistaatub kaalule, me sooviksime, et tuleks päev, mil vanadus või surm meilt danariid töö võtaks!

Vannutatud meeste hulgas oli palju maainimesi, ausa välimusega mehi, mõned tarkade näojoontega, kõik täidetud ülesande tähtsusest. Ei võinud öelda, et valik oleks halb olnud, kuid need inimesed, kes elasid üksilduses oma kohtadel, tundsid instinktiivset vastumeelsust iga hulkuri tunnistuse vastu, sest nende all said nad kõige rohkem kannatada: Kui tunnistajad nüüd sisse kutsuti, nähti nende nägudest, et Hecker nende peale halvalt mõjus. Ta ei kannud mitte üksi vangiriideid, tal ei olnud mitte ainult paljakspöetud pea ja lagedaksaetud nägu, milles lõualuud tugevalt esile astusid, vaid ta rahutud silmad vaatlesid ümbruskonda nii häbematult, nagu tunneks ta oma tänast tähtsust ja oleks otsustanud kõrge kohtukojaga mängida.

Muud tunnistajad hoidsid tasta eemal. Peale mõlema asjatundja, ühe ülikooli professori ja doktor Bergeri olid tunnistajateks ametkonnakohtunik Wulff, ülemmetsnik Eichler, vahtmeister Kunze ja Orumölder Jahn — viimane ühes Heckeriga peaaesikud kogu asjas.

Mölder avaldas kogu esinemises väga sümpaatlist muljet. See oli rahulik, mõõdukas mees, kes täpselt teadis, mis pidi ütleva, kes tundis silmapilgu suurt tähtsust. Mõned vannutatud mehed tundsid teda isiklikult ja olid õppinud teda tubli ärimehena hindama. Ta ei löönud silmi maha ja ei lubanud neil ringi käia. Vandemanitsuse ajal vaatas ta esimehele otsekohe silmadesse ja kui see valjude sõnadega valesande tagajärgi kirjeldas, noogutas ta valge peaga.

Siis astusid tunnistajad eemale ja Riemanni ülekuulamine algas.

Lehekülj pöördus veidi tema kasuks, kui ta rahuliku häälega toonitas, et juba esimesel harutusel kogu ta enesekaitse põhjened alibitunnistusel ja et asi ainult sellepärast luhtunud, et järelostmistest hoolimata ei leitud tunnistajat Heckerit. Kui ta rõhutas, et see tunnistaja siiski on olemas ja õhust ei ole võetud, vaatasid vannutatud mehed üksteisele otsa ja noogutasid. Kuid siis langes kaal jälle teisele poolele, kui esimees hakkas kõnelema kingsepanaasklist ja selle kõrgele õhku tõstis.

Jakob Riemann seletas mahalöödud silmadega, et see asi talle täitsa mõistmatu ja et siin arvatavasti kättemaksuga tege-

mist olevat. Kui esimees irooniliselt edasi küsis, kas kaebealusel mõni kahtlus on, vaakis Riemann ja kõikidel oli tundmus, et sellega asi õigupoolest lõpetatud on.

Tunnistajad Wulff, Eichler ja Kunze, kes südames kaebealusel poolt olid, ei võinud midagi ta kasuks ette tuua. Need olid ju isiklikud arvamisid, kui nad ütlesid, et Riemann, mitte arvestades ta jahikirega, oli kaunis korralik inimene, kellest ei võidud uskuda tapmist. Kõik kohtunikud teadsid ju väga hästi, et just salakütt tunneb metsikut vaenu metsametnikkude vastu ja et verised draamad sel alal on arvutud nagu liiv mere ääres.

Ja nüüd tuli mölder Jahn.

Ta kirjeldas kujukalt heledat kevadööd, kuidas ta kuulnud parku ja pöösastes kohisemist.

Siis tegi ta vaheaja ja vaatles tähelepanelikult kaebealusel.

„Te tundsite kingsepp Riemanni ära?“ küsis esimees.

Jahn kõhatas. „Mu härrad, sellest on möödunud aastad. Ühe asja üle võib nii palju juurelda, et lõpuks eneselt küsitakse, kas maailmas üldse on midagi kindlat. Nii palju on kindel: täna, mil mu silmad halvemaks on muutunud, ei tunneks ma teda kuuvalgel ööl enam mitte ära. Kuid tookord ütlesin ma, et tundsin ta ära ja mis ma ütlesin, see oli kindel veendumus.“

Kaitsja tõusis. „Härra tunnistaja, palun kindlat tunnistust. Oli see Riemann või mitte?“

Mölder vastas: „Olin veendunud, et see oli tema.“

Oleks võinud mõelda, et see veidi nõrkenud tunnistus vannutatud mehi jahmatama oleks pannud, kuid asi oli ümberpöördu. See tunnistaja oli nende silmis eriti piinlik, ta ei öelnud rohkem ega vähem kui suutis vastutada kolme aasta järele; kuid kuigi täna ta silmad pidid nõrgemad olema, tookord oli ta kaebealusel kindlasti ära tundnud.

Ka prokurör märkas tasast sosinat, mis läks läbi vannutatud meeste ja ta tegi märkusi stüdistuskõneks.

Siis astus Karl Hecker kohtusaali.

Ta oli jällegi vangivahi saatel, kes järgnes talle nagu vari ja see vari muutus sügavamaks, kui esimees tõusis ja üldisele vandemanitsusele, mis oli kõikidele tunnistajatele tehtud, veel erilise järgneda lasi. Ta rõhutas, et kui Hecker oma tunnistuse juure jääb, siis vanne vande vastu seisab ja

lasi läbi paista, missugne määratu vahe on vangi ja lugupeetud, vaba mehe vahel.

Kuid vangi ei lasknud end kohutada. „Ma mõistan seda väga hästi, härra esimees,“ ütles ta, „kuid kuigi olen halb mees, siiski ei taha ma veel halvem olla ja õigust varjata.“

Ja siis tõstis ta kondise käe vandeks ja näis, et tahab pilvedeni ulatada, mille taga inimsoo usu järele istub õigluse kohunik.

Jah, ta olevat koju öö olnud Jakob Riemanniga jahil. Ta kirjeldas täpselt kohta, mis oli väga kaugel teokohast, ja ülemetsnik Eichler tõendas esimehe järelepärimise peale, et seal oli hea jahisaak ja et seal tihti loomi vargsi maha on lastud.“

„Me saime ainult üks kord lasta,“ jätkas tunnistaja. „See oli vastu hommikut ja kingsepp lasi haavlipüssist. Pöder põgenes. Siis pöörasime koju tagasi ja Riemann ei laadinud enam püssi.“

See võis olla tõsi, sest kaebealuse püss oli leitud tühjalt ja seni oli oletatud, et pauk oli antud tapetu pihta. Ka haavlinumber oli õige, kuid Hecker naeris, kui seda nimetati ja ütles, et pool Grödet sama numbrit kasutab.

Lõpuks tulid mõlemad asjatundjad ette.

Kui mitte arvestada vangi tunnistusega, mis juba eestkätt kõikidele tuttav oli olnud, sai kaebus nüüd esimest korda tugeva hoobi.

Sest kuigi mitte täielikult, oli ta siiski põhjenenud ka doktor Bergeri tunnistusel, kes esimesel harutusel seletanud oli, et tapmine sündinud kingsepanaaskliga ja et mõrtsukas alles hiljem lähedusest oli lasknud paugu surnu peale, et teha tegu salaküti kättemaksuteoks.

Arst jäi ka täna selle tunnistuse juure, kuid võõras professor, kelle kaitsja oli kutsunud, võttis ta ilusti käsile.

„Ma ei ole laipa näinud, mu härrad,“ ütles vana härra, „ja ma võin sellepärast ainult sektsiooniprotokollile toetuda; kui seda aga hoolsalt vaatan, jõuan just vastupidisele arvamisele kui mu ametivend, nimelt arvamisega, et laeng ei antud lähedusest, vaid vähemalt viie kuni kuue meetri kaugusest, nagu tõendab haav, et metsavaht silmapilkselt suri ja et kaela pistehaav löödi surnukehale.“

Ja nüüd tõi ta ette terve rea teaduslikke põhjendusi, mis olid kindlasti tabavad ja huvitavad, mil oli aga viga, et õpetatud vanahärra täielikult kateedril kõneles ja vannutatud mehed unustas.

Riemann aga jäi kuulutama ja näitas esimest korda harutuse kestel elavat nägu.

Ja kui esimees — nagu seadus ette kirjutab — küsis, kas tal selle arvamise peale midagi ette on tuua, ütles ta: „Härra president, ma ei mõistnud kõik, mis ütles härra professor. Kuid kui see on tõsi ja kui ma siiski mõrtsukas pean olema, siis ei kuulu ma vanglasse, vaid vaimuhaigete asutusse. Naaskliga ei lähe keegi jahile — ma pidin ta siis selleks tooma, et härrad teaksid, kes lasi Valtheri maha.“

Esimees kehtas õlgu. Ta ei osanud vist isegi selle peale vastata.

Peale ainsa küsimuse ettelugemise, mis asetati vannutatud meestele, järgnes süüdistuskõne.

Prokurör kõneles asjalikult. Ta mõõndas, et asi mitte täielikult lahendatud ei ole, libises kaunis kiirelt ja ettevaatlikult asjatundja arvamisest üle, rõhutas vana kogemust, et iga mõrtsukas segaduses teeb rumaluse ja tõstis alles siis hääle, kui mõlemad tunnistajad Jahni ja Heckeri vastamisi asetasi. „Mu härrad,“ ütles ta, „ärge sellest hoolige, et see vana, valgepäine mees tunnistuses väga ettevaatlik oli. Kes ehk varsti seisab Issanda trooni ees, kaaluß iga vandésõna kuldkaasil. Kuid igal sõnal on tõepoolest kuldtera väärtus. Teine — tahan sel tunnil unustada, et ta tuleb vanglast, kuid ma pean rõhutama, et ta on kaebealuse seltsimees keelatud teedel. Kaaluge ise, nagu kaalusid teie eelkäijad — ma ei saa teisiti, kui uuesti „Süüdi“ öelda.“

Kõne avaldas suurt mõju, sest et oli lühike. Kaitsja kõne ei õnnestunud hästi. Ta oli kutsutud ametliku järjekorra pärast ja teda peeti eraasjus targaks peaks. Kuid karistusajad olid talle kaunis võõrad, ta kõneles vastu tahtmist vannutatud meeste ees ja kõneles pedantiliselt. Tark prokurör hävitas täielikult kõne nõrga mõju, loobudes järelandliku naeratusega vastusest.

Ja siis jagas esimees seadusõpetuse.

Ta nägi vaeva, et oma arvamist peita, kuid siiski libises tal üle huulte: „Kui teie tõesti, mu härrad vannutatud mehed, kahtlete kaebealuse süüs, siis peate muidugi küsimust eitama.“

See „tõesti“ langes nagu haamrihoop Riemanni peale.

Vannutatud mehed lahkusid saalist.

Kuigi mitte palju tunnistajaid ei olnud, oli ülekuulamine kaunis kaua aega võtnud, sest esimees oli põhjalik ja igal ta sõnal oli sakramendi tähtsus. Pealegi pidas ta sellest kinni, et teda peetakse veel tugevaks

meheks ja sel põhjusel oli ta lõunatunni mööduda lasknud.

Vannutatud mehed olid väsinud ja näljased, nad tahtsid täna, harutuse esimesel päeval, ühise pidusöögi pidada ja kuigi see ei mõjutanud nende kohusetunnet, mõjutas ta siiski nende meeleolu ja tegi nad närviliseks.

Obmani valik, mis pidi salajase ja kirjaliku hääletuse teel sündima, lahendati minuti jooksul suusõnaliselt ja avalikult. Sest vannutatud meeste hulgas oli üks, kes ülekuulamisel oli asetanud küsimusi ja et sellest oletati, et ta „asja“ kõige paremini tunneb, tõsteti ta pikema jututa kilbile.

Ta võttis ka kohe sõna ja ütles: „Nii siis, mu härrad, asi on väga lihtne. Mis tapmine on, teame meie kõik ja esimees ei oleks tarvitsenud selle juures pikemalt peatada. Tähtis on ainult, kas kaebealune või keegi teine on teo korda saatnud. Mina olen tema süüis veendunud. Esiteks on vannutatud mehed juba kord selle asjaga tegutsenud, on ta hukka mõistnud ja meie ei tohi seda kergelt võtta, sest meie eelkäijatel olid kahtlemata tähtsad põhjused ja hädasunnita sarnast asja ümber ei tehta. Teiseks ei ole midagi uut juure tulnud kui põhjaläinud inimese tunnistus ja mis sellest tuleb pidada, ei tarvitse ma üksikasjaliselt seletada. Kolmandaks on kaitsja ise asja kaotatuks tunnistanud ja lõpuks on esimees minu poolel. See peab ometi asja kõige paremini teadma, sest ta tunneb akte ja on õppinud jurist. Kas soovib mõni härradest sõna? Muidu asun hääletusele.“

Vannutatud mehed vaatasid üksteisele peale seda kõnet veidi jahmatunult otsa. Nad seisid üksikutes salkades ja ei kavatsenudki vist istet võtta, kuid sarnane nõupidamine näis neile siiski veidi liig kokkuvõtlik.

Kõige vanem neist, ümarik, heatahtliku ilmega viljakaupmees, istus esimesena ja ja ütles: „Nii selge see asi mulle veel ei näi. Kuid üks on kindel: Tunnen mölder Jahni juba palju aastaid ja oleme mitu tubli äri üksteisega teinud. Kui tema oma peale võtab, et nägi kingseppa, hääletan mina „süüdi“.“

Obman saatis silmad kärsitult ringi. Nad istusid nüüd kõik pika laua ümber, kuhu keegi oli juhtunud ja selles järjekorras mindi edasi. Kolmas oli nõrga tervisega mees. Ta oli harutuse kestel vahetvahel maganud ja vaatas nüüd kartlikult viljakaupmehe otsa. Kui see oma suure rusika lauale langeda lasi, noogutas ta heakskiitvalt ja sules uuesti silmad.

Neljas mees oli ametkonnaesimees. Ta mõtles kaua, kehtitas õlgu ja arvas lõpuks, et naaskel siiski püsima jääb. Kui naasklit ei oleks, kahtleks ta väga, kuid nii — —

„Siis süüdi,“ ütles obman närviliselt. Tal oli nüüd kolm meest omal poolel ja tahtis järgmist hüüda, kui laua teisest otsast hele hääle kostis. See oli väike, mustajuukseline härra, vabrikuomanik ümbruskonnast, keda tunti rahutu, kuid targa peana.

„Mu härrad,“ ütles ta, „võtame asja nagu ta on. Kas peate seda kingseppa idioodiks, kes toob naaskli majast, et seda ohvri kõrvale visata? Seni kui ei ole tõendatud naaskli lugu, ei usu ma ta süüd või vähemalt kahtlen ma selles. Mu härrad, meie peame esitama humaansuse põhimõtet ja ei tohi end ilmvõõraste kohtunikudena välja naerda lasta. Kui kingsepp seda tegi, on ta küllalt kannatanud ja ma lasen tal joosta, õelge teie, mis tahate!“

See tõi elu vannutatud meestesse. Hääled kostsid läbiseigi ja lõpuks vaieldi rohkem humaansuse kui eeloleva kohtuasja üle. Kuid vabrikandil oli pooldajaid. Mõned ta poliitilised sõbrad istusid tema ümber ja need avaldasid talle kohe poolehoidu.

Lõpuks luges obman veel kord oma armaste päid! Seitse olid „süüdi“ poolt, neli „süütu“ poolt.

Kaksteistkümmes ei olnud vaidlusest üldse osa võtnud. See oli kaupmees. Veel noor, kuid väga haiglane. Tal oli kopsuviga ja kaks last olid tal juba surnud; arvati, et ta ise neile varsti järgneb.

Selle poolepöörab obman. „Härra Schulze,“ ütles ta ja ta hääle kõlas veidi selgusetult. „Teist oleneb asi. Süüküsimuse jaatamiseks on vaja kaheksa häält, meil on praegu seitse. Mis teie otsustate?“

Kaupmees ajas end korraga sirgu. Ta oli mõtetes jälle surnuaial viibinud ja ehk oma saatuse juures. Nüüd pani ta käed kokku ja surus nad põlvede vahele. „Mina, mu härrad, pean otsuse andma?“

„Muidugi!“ öeldi igalt poolt ja mõned tõmbasid kellad välja.

Vaene mees istus kaunis abitult: ta oli nii kahvatu, et naaber talle pakkus klaasi vett. „Kas sellest mööda ei saa?“ küsis ta lõpuks tasa.

„Võimatu, härra Schulze! Te peate hääletama!“

Siis hakkas kaupmees poolvaljult enese ette kõnelema. „Mu jumal — eluaegne vangla! Ta näeb välja, et võib veel kaua elada ja tal on veel tütar. Eks ole, mu härrad, tal on veel laps?“

Küsimust jaatati, Kõik olid vaikseks jäänud ja videvik tuli ettevaatlikult lähemale.

„Kas on võimalik, et inimesed võivad nii kõvad olla? Mis on laps teinud?“

„Teie käes on vaese tüdruku õnn,“ ütles sumbutatud hääl.

„Kuid ma —“

„Teie andsite vande, härra Schulze,“ mainitses nüüd obman, kelle närvidele langes selle inimhinge tumm võitlus.

Äkki karjus piinatud mees valjult: „Mu härrad, ma ei või, ma ei või sarnast vastust enese peale võtta! Kohtunikudeks peavad inimesed olema, kes on tugevamad kui mina. Kaheksa häält on vaja, ütlete teie? Ma ei või kaheksas olla, see läheb üle mu jõu!“

Nii mõisteti Jakob Riemann vabaks. Ta võlgnes vabakssaamist inimlikule nõrkusele, ta pidi tänama selle eest kaastundmust ja mitte õiglust ja seaduse tardunud vormide järele ei tohiks see nii olla. Kuid ilma kaastundeta oleksime me tuhatkordselt viletsamad, kui meid on teinud inimsöö pimedus.

Sest õigluse silmad on kaetud.

Oli kuuldud vannutatud meeste kellaheelinat ja kuna teener sinna läks, et avada, süüdati saalis kroonlühtrid. Kõrges ruumis oli raske ja rõhutatud.

Riemanni veel sisse ei toodud, sest seadus kirjutab imelises tujus ette, et kohtuotsuse esimene lugemine sünniks kaebealuse selja taga.

Kaotanud obman luges küsimuse ette. Siis — ehk ei olnud see meelega, vaid juhuslikult, ehk oli see ka salajane protest, kuid ennekui ta vastuse andis, vaatas ta kaks korda paberile ja „ei“ tuli nii visalt ta huultelt, nagu oleks see valmistanud talle suurt vaeva.

Publikus ei liikunud midagi.

Muidu rõõmustab see mitmepealine hulk, kui järgneb vabakskuulutus, sest otsuse teevad rahvakohtunikud, kuna riigiesindajad stüdistajatena esinevad; kuid täna oli vaikus nii sügav, et see näis peaaegu meelepaha ja esimees raputas tasa pead.

Ka seda nähti.

Siis toodi Riemann sisse.

Kaitsja oli tema poole pööranud ja hüüdis talle tasa sõna „vaba“ vastu ja ta kuulis seda vist ka, kuid ta hing seisis vist veel asjajaharutuse mõju all või ta ei suutnud oma õnne uskuda — igatahes astus ta ilma

välise rõõmuta stütpinki ja kuulis nüüd protokollijahi huultelt vabaksmõistmise otsust.

Rahvas nimetab seda otsust lugupidamisest kaheteistkümneme vannutatud mehe vastu „õigusotsuseks“, kuid seadus väljendub ettevaatlikumalt, sest ta kõneleb ainult vannutatud meeste „otsusest“.

Ja ka esimees ütles — salapärase viimase silmapilguni: „Kaebealune, kuulge vannutatud meeste otsust!“

Selle mälestusrikka asjajaharutuse lõpposa arenes automaatlikult ja selle kiirusega, mis peale suure põnevuse lödvenemist valdab tavalikult inimesi. Väevalt kümme minutit hiljem oli kohtusaal tühi. Kohtuteener käis pika ridvaga nagu tont istmete vahel ringi, et kroonlühtreid kustutada ja kui ta tõstis ühe paberilehe, mis maha langenud ühe vannutatud mehe puldilt, leidis ta sellelt kõrge kohtukoja karikatuurjoonistuse.

Ülemmetsnik Eichler läks telegraafijaama, mis ei olnud kaugel maakonnakohtust. Kell oli umbes seitse ja viimane rong Thalheimi oli juba läinud, sest tunnistajamaksu õendusformaliteet oli aega nõudnud.

Valgustatud ukse ees kohtas vana härra ametkonnakohtunik Wolfffi. See peatas teda ja ütles: „Ma võin arvata, härra ülemmetsnik, mis teid siia toob. Kuid asi on juba korras, telegraferis on otsuse Timpele. Vaene tüdruk peab rahulikult magama.“

Eichler surus kohtuniku kätt. „See oli õige. Kõik kohtunikud nii ei mõtle. Usun, et esimehel oli raske seda otsust kuulutada. — Noh, siis võime minna hotelli, mu kõht on juba kaunis tühi.“

Nad olid võtnud hotelli, mis oli kutsutud tunnistajatele eriti kohane, ja teel olid nad kaunis sõnaahtrad.

Lõpuks ei kannatanud ametkonnakohtunik välja ja küsis ootamatult: „Mis mõtlete õieti ajast, härra ülemmetsnik?“

„Hm“, ütles vanamees, „mis teie siis arvate? Teie olete ju kutseline!“

„Üksmeelel vannutatud mehed küll ei olnud.“

„Noh, obman näitas selgelt küllalt, et ta üle on hääletatud.“

Ametkonnakohtunik uuris ettevaatlikult edasi. Mees — nagu ülemmetsnik metsamägestikus — kaalub palju. Mis ta ütleb, seda ustakse nagu Isameiet. „Mulle näib, et Riemann ei avaldanud just halba muljet,“ ütles ta.

„Mis tähendab halb mulje, härra ametkonnakohtunik? Nad on teda kolm aastat

Prl. Lilly Silberg, Foto Parikas.

„miss Estonia“ 1931“, kes tunnistati „Päeva-lehe“ poolt korraldatud iludusvõistlustel 33 võistleja hulgas kaunimaks eesti naiseks. Vastne iluduskuninganna on 24-aastane ning on ametis „Kave“ shokoladvabrikus, kus on teenistuses ka mullune „miss Estonia“ prl. Meta Kelgo.

vangipõlves hoidnud ja sarnane inimene ei või enesega uhkustada. Ma ei imesta ka palju, et ta otsuse kuulutamisel nii vaikne oli. Ei ole mitte igatühi asi jumala armu kiita, kui ta tuleb veidi hilja. Riemannist ei taha me rääkidagi, kuid teine, Hecker—

„Kah vang,“ arvas Wolff.

„Tõsi, kah vang. Kuid kuidas ta esines—jalad laiali, nagu tahaks ta puid raiuma hakata! Ja siis ütles ta selle, mis ütles, nagu oleks ta kõik pähe õppinud. Pähe õpitud see oligi ja muud midagi!“

„Harimatud inimesed teevad seda tihti,“ vastas kohtunik. „Nad peavad soravalt jutustama ja ei ole sellega harjunud. Siis õpivad nad selle pähe. See võib siiski õigus olla.“

„Võib olla ja võib mitte olla!“ urises vanamees. Ja siis jäi ta äkki seisma. „Ametkonnakohtunik, mis ütlete meie doktor Bergeri kohta? Professor kohtles teda nagu vanapagan vaest hinge!“

„Kaebealuse kasuks, härra ülemmetsnik.“

„Jah, see tegi mulle nalja. Tahab olla arst ja ei tea isegi — noh, aru ei saanud mina ka mitte. Kuid ükskõik — meie majja see teadusejünger enam ei pääse, kuigi kogu Eichleri perekond haigeks peaks jääma. On pealegi terve raass, need blokmaja elanikud.“

See oli muusika ametkonnakohtuniku kõrvadele ja et nad parajasti eksinud olid ja suursuguses äritänavas seisid, peatas ta vaateakna ees, mille taga kõiksugu ehted olid pandud ja avaldas kahetsust, et preili Erna —

„Stop“, ütles Eichler ja lõi talle õlale. „Te arvate, et ma naise ja tütre kaasa oleksin võtma pidanud? Mu Erna laulis sarnast viisi, kuid ma viisin ta meie vana tihase juure, kes istub puuris ja rahul on.“

„Seal üleval üksilduses —“

„Üksildus või mitte, see on isamaja.“

„Kuid mitte ikka“, ütles ametkonnakohtunik prohvetlikult.

„Te kõnelete nagu vana tädi!“ Ei, lugupeetud ametkonnakohtunik, kui tüdruk ilma näha soovib — nii või nii — on Talheim ka veel olemas. Nii pea kui puhkusele lähene, asun ise ka sinna ja sarnasel puhul oleks üsna kena —“

Seal kõnetas neid keegi ja nimelt doktor Berger.

See elas samas hotellis ja oli juba asjaharutuse algul leiduse teinud, et all restoranis oli suurepärane õlu. „Hoopis teine kui Timpel!“ ütles ta.

Eichler urises. „Ärge tehke Timpet halvaks, doktor! Teie õllekann seisab ka seall! Kas see pagana professor kah meie wigwamis asub? Siis võiksite jätkata õpetatud jutuaajamist täna õhtupoolest.“

Doktor ei suutnud end enam tagasi hoida. „Ilmas ei ole enam ametivennalikkust, mu härrad! Muidugi, sarnane mehike uurib päevad läbi oma eraala ja siis ei ole kunst maarsti maha panna, kes pealegi peab olema palju mitmekülgsem kui tema. Kahesugune arvamine on ikka maailmas valitsenud, kas ei võinud ta siis vähemalt minu omast lugu pidada?“

„Kuidas oleks siis lugu kaebealusega?“ küsis Wolff kuivalt.

„Ah mis, selle valetas Hecker juba väljal!“

Seal oli ta jälle, rahvahääl, kuid seekord tuli ta mehe suust, kes tuli igalepoole ja kelle huvis seisis iseennast puhtaks pesta.

(Järgneb.)

Jnetu õde.

Kreeka kirjanik **D. Bikélas.**

1

Härra Plateas, Kreeka keeleteaduse professor Hermupolise gümnaasiumis, pööras tagasi omalt korrapäraselt õhtupoole-jalutuskäigult.

Varemini oli see jalutuskäik ikka sihitud olnud aurikute maandumiskohale. Kuid kui hakati ehitama maanteed, mis, nagu kõneldi, pidi ulatuma Chrusani, oli härra professor pööranud omad sammud selle uue tee poole, selle asemel et teha neli

tööd juba mitme kuu eest seisma pandud. Maantee ulatas parajasti Mana kivise kuristikuni ja selle punktiga piirdus esialgselt meie härra Platease igapäevane jalutuskäik.

Seda kehaharjutust oli härra professorile soovitatud tervishoidlistel põhjustel. Kuigi ta välimus ei näidanud, et oleks olnud vajalik pöörata tähelepanu ta eluviisile. Kuid just see tervise üliküllus, mis ilmutas end

Tallinna alnuke tähesõltja Monte-Carlose riialane Paul Meierowics oma autol ühes kaasasõitjate ja saatjatega enne starti „Estonia“ teatri ees. I. Paul Meierowics; X autoklubi spordikomisjoni esimees Julius Johanson; XX autoklubi esimees J. Zimmermann. Mootorrattal E. Johanson, kes saatis autot Läti piirini.

korda päevas toda piiratud ja kui ainsat jalutuskäiku, mida tundsid Hermupolise elanikud.

Jälgides siinjuures kõige suurema tähelepanuga tööde edenemist, ulatus ta tee nädalast nädalasse ikka kaugemale, olenedes maantee ehitustööde edenemisest, nii et ta ametivennad tast ütlesid, et läheb lõpuks veel Chrusani jalutama, kui tee selle punktini valmis on saanud.

Et aga tol ajal, nimelt aastal 1850, kodanluse vanameelne osa väljaminekuid tee edaspidiseks ehituseks ebakohaseks pidas ja selle tõttu keeldus andmast selleks vajalikke rahasummasid linnakassast, olid

ta kasvavas ümarikkuses, oli rahutuse põhjuseks, mis võis õigustada neid ettevaatusabinõusid.

Ta kogu väiksus lasi ta keha ülirohkest ehk suuremana paista, kui see tööpoolest oli, aga ka ta kael paisus üle kaelasideme äärte ja ta punased, siledaksaetud põsed ulatusid vurrude mõlemal poolel tugevas ümaruses ette.

Üldiselt võetud, märkas juba neljakümneaastane Plateas mitte väikese pahameelega, et ta kogu lähenes ikka rohkem ja rohkem kuulile.

Veel oli ta teadlik omast paenduvusest ja ta lühidad sääred kandsid nendel puh-

kavat koormat suure kergusega; kuid siiski — nii tihti kui tal oli kaaslane jalutus-käikudel, mõtles ta sellele, et jutuajamine oleks teekaaslase hool ja kõneles ainult, kui tee viis allamäge või oli sile.

Seni ei olnud see kehaharjutus ta keharohkust kahandanud, kuid oli pannud siiski piiri juurekasvule. Seda konstateeris Plateas, lastes end iga kuu kaaluda tolliameti kaalul, millise soodustuse osaliseks ta sai, et seisis sõbralikus vahekorras ühe ametnikuga.

Peale jalutuskäikude oli arst talle soovitanud suplemist mõjuvana lahjendusabinõuna. Selle arvamise vastu olid küll enamasti kõik tuttavad, olgu arstid või mitte. Kuid Plateas oli üks neid inimesi, kes jäävad jonnakalt kord tehtud otsuse juure ja kord kingitud usaldusest kõikumata kinni hoiavad. Ja kõikide nende vastuvaidlused ja pilkavad tähendused, kes pidasid suplemist karastavaks ja seepärast rasvakasvatavaks lõbuks, ei suutnud ta peale mõju avaldada. Ja nii oli ta juba kaks sügist supelnud ja oleks seda vist eluotsani jätkanud, kui ei oleks mitte hirmus juhtumise teda sel määral hirmutanud, et hea mees pidas paremaks ennem kaalus juure võtta, kui lasta vastikul õpetusel korduda, millest oli päästnud teda ainult kohtunik Liakose jõud ja julgus. Temata oleks Plateas uppunud ja käesolev lugu kirjutamata jäänud.

Asi oli järgmiselt juhtunud: Suurepärane ujuja meie härra Plateas just ei olnud, kuid ta oskas siiski kaunis kenasti ujuda. Meelsamini pani ta end vees selili ja lasi end lainest kanda. Nii seljal pikutades puhkas ta kord ilusal sügispäeval ujumisest välja. Muretult andus ta kosutava supeluse mõnusale lõbule, mis kiigutas ta uinutavasse unustusse, kui äkki tundis, kuidas ta all vesi ägedusega hiiglakeha poolt jagati, et tõusev laine kohinaga talle selga löi. Ta meelde tuli äkki sõna haikala. Ta viskas end ringi, et ujuda ja kui võimalik läidaõhust põgeneda. Kuid olgu hirmu või liikiiruse või ta enese raskuse tõttu — ta kaotas tasakaalu, jõud rauges ja ta läks vuhinal sügavikku.

Kõik sündis valgukiirusel, ühe silmapilguga.

Kuid sellele, kes neid läbi elab, on sarnased silmapilgud lõpmatult pikad ajavad. Ettekujutus, elavakssaanud vere ägedatest liigutustest, töötab siis nii uskumatu kiirusega, et kui Plateas, nagu ta hiljem tähendas, oleks pidanud kirjeldama, mis

tol silmapilgul ta mälus kokku kuhjus, ta oleks pidanud kokku seadma terve raamatu. Stseenid ta lapsepõlvest, sündmused ta meheaastatest, ta lemmikõpilaste kujud, ema matus, ta viimane eine, kõik see voolas nii äkiliselt ja ühe silmapilguga ta meelde, et tungles kõrvuti, kuid ei sulanud siiski kokku! Samal ajal kostsid ta kõrvus, nagu muusikaline saatmine nendele õhulistele udukujudele, kõigest üle kostvalt, luuletaja Valaoritise sõnad: „Kõla, kõla, matuskell!“

Eelmisel päeval nimelt oli õnnetu professor lugenud Leukaadia lauliku luuletust. Armastava noormehe kõrgeluuleline kirjeldus, kes — jõudes just kodumaale — end viskab kärsitult merde, et jõuda rutemini kaldale kui laev, kust, kuna ta ujub, talle vastu kostab „matuslaul“, sest seal maetakse parajasti ta armsamat ja kuidas ta kesk meelegeitlist võitlust laintega äkki saab merekoletise ohvriks — selle õudse sündmuse elav kirjeldus oli Plateast nii haaranud, et kirjutas oma õnnetuse nende salmide mõju arvele, mispärast ta sestsaadik kandis teatavat pahameele tunnet luuletaja Valaoritise vastu. Oleks ta mitte lugenud seda luuletust eelõhtul, ei oleks ta ka pidanud teda puudutatavat keha haikalaks, sest ei oleks olnud esimene kord, et mõni noor tuuker, olles harjunud sügavikus sukeldama, puudutas ta selga sarnasel viisil. Iialgi varem ei olnud ta selle üle ehmatanud; kuid tol päeval ei puudunud palju ja Valaoritise salmide mõju oleks saanud ta varajase surma põhjuseks.

Onneks suples Liakos läheduseks. Kui ta nägi, et Plateas vastu harjumust merde kadus ja märkas, et veemullid sel punktil, kus ta oli sügavikku vajunud, ikka suuremaks muutusid, teadis ta, mis sündis. Kogu jõuga laineid jagades, ujus ta juure, läks vee alla, haaras uppuja, tõmbas ta veepinnale ja viis suure jõupingutusega meele-märkusetu professori kaldale. Appiruttajate õigeajaliste hoolitsuste tõttu ärkas Plateas, küll alles peale suuri pingutusi, kuid ta tuli siiski meelemärkusele ja andis merrannal kaksikvande, et iialgi enam ei uju ja iialgi ei unusta, et võlgneb oma elu Liakosele.

Seda vannet oli ta siimaani trullit pidanud ja nimelt oma elupäästja suhtes sel ülimääralt, et see — kuigi kindlasti ei kahetse- nud, et oli päästnud professori — siiski tihti kahetseis, et tol tunnil keegi teine juhuslikult seal ei olnud.

Igalpool kiitis professor ülevoolaval vii-

sil oma päästjat; kui ta teda kohtas — ja ta kohtas teda igapäev mitu korda — kõnetas ta teda entusiastlikult ja kasutas veel muidu iga juhust, et valjult kuulutada, et edaspidi ta ainus soov on ja alati jääb, et tuleks juhust, kui ta võiks oma tundeid väljendada teoga. „Mu elu kuulub sulle,“ ütles ta talle siis, „sulle olen ta nüüd pühendanud!“

Asjatult tõrjus Liakos tagasi. Päästetu ei lasknud end veenda ja jätkas valjude tänuavaldustega. Kuigi Liakos selle tõttu professori vastu mõnikord vali oli, ei suutnud ta sarnase austuse vastu külmaks jääda. Kreeka keeleteaduse professor kiindus niivõrd nooresse kohtunikusse, et lõpuks teda ka hakkas pidama oma olemasolu lahutamatuks osaks. Igapäevane läbikäimine arendas niiviisi sõprust, mis ühendas mõlemad lähedalt, kuigi olid muidu väga lahkuminevad.

Nii siis, härra professor tuli tagasi tavalikult jalutuskäigult. Oli üks neid ilusaid veebruaripäevi, eelkevel, kui päike paitab varajaste mandlipuukeste esimesi õisi, kui meri helgib sinisena ja Hellase selge taevassädeleb ja naeratab. Kuid päike hakkas juba laskuma ja ettevaatlikul professoril ei olnud himu õhtukaste kätte jääda. Ta lähenes juba laevatehasele, kus tookord lõppes liin, ja sammus laadimisplatsil edasi ja tagasi, kui äkki nägi kaugel eemal oma armastatud Liakost, kes tuli linna poolt. Rahulduse naeratus libises üle professori ümariku näo. Ta tõstis mõlemad käed üles, hoides ühes tugevat jalutuskeppi ja hüüdis valjusti: „Kas oled sina, oh meeldivam surelikest?“

Sest Plateasel oli harjumus kõnes tarvitada Homeri salme. Sellest oli tekkinud üldine usk, et ta tunneb peast Iliast ja Odüsseed. Küll tõrjus ta sarnase hea arvamise oma teadmiste üle alandlikult tagasi, kuid sellest hoolimata kinnitas ta seda ikka uuesti! Kurjad keeled tõendasid küll, et salmid ei olevat alati oludele täpselt vastavad, kuid üksi Hermupolises elavatest hellenistidest ei toetanud seda kurja laimandust, võib olla sellepärast, et keegi ei võinud iga salmi selle ehtsuse suhtes peast kontrollida.

Kui mõlemad sõbrad olid lähenenud üksteisele, surus Plateas rõõmsalt oma elupäästja kätt ja asetaski end selle ette: „Ja sa ei oelnud mulle, vennake, et sul täna oli himu jalutuskäiguks, et oleksime üheskoos läinud? Kuid mis hoidis sind niikaua kinni? Sest nüüd on aeg koju minna.“

„Jäin tõepoolest hiljaks; kuid lootsin ometi et leian su kaugemalt.“

Ja teeseldud ükskõiksusega lisas Liakos juure: „On väljas palju publikut?“

„Väga vähe! Kas ei tunne sa meie süüralasi, kes eelistavad kitsal turul üksteist küünarnukkidega tõugata? Ainult väljavalitutele valmistab lõbu rännata meie kohiseval rannal!“

„Ning kes olid täna „väljavalitud“?“ küsis naeratades Liakos.

„Peaksin vastama dualises: „mõlemad väljavalitud!““

Ja Plateas naeris, sest pidas seda peeneks sõnamänguks. Liakos naeris samuti, kuid soovis süiski saada täpsemat, selgemat vastust ja algas sellepärast uuesti, kinni haarates naljasõnast: „Kuid meil kahel on ju ka mõned järeloomajad. Mitu ja keda kohtasid sa täna?“

„Nagu ikka, endiseid? Seda seal, seda...“

Ning Plateas hakkas sõrmedel lugema kõiki peripateetikuid — nii nimetas ta turu alalisi küllastajaid — keda oli kõnetanud, kõik juba vanaldased või keskmistes aastates, peale ühe noore mehe, kes oli romantiliste kalduvustega ja end luuletajaks pidas.

„Kas mitte daame?“ küsis Liakos uuesti.

„Muidugi! Seal oli madam . . . oma lastekarjaga ja kaupmees . . . noh, kuidas on ta nimi? Härra Mitrofanis oma tütrepaariga.“

Liakos teadis, mida tahtis teada. Kuid mis ta oli saavutauud, ei olnud palju. Plateasel puudus Lünkeuse terav pilk. Ta ei näinud tavalikult üle asjade pealispinna, milles oli arvatavasti osaline mitte vähesel määral ta iseloomu külgestindinud otsekohehus ja naiivsus. Kuna ta ei osanud teeselda või midagi varjata, oletas ta seda ka teistest ja uskus, mis talle öeldi. Kergus, millega ta igal esimesel aprillil sõprade naljade ohvriks langes, oli saanud kõnekäänuks. Kui ta aga kord umbusklikuks sai, ei läinud ta oletused iialgi õiget teed.

„Mida sa arvad,“ algas Liakos küsivalt, „kas saadad mind veel veidi?“

„Sel tunnil, armas vend?“

„Ainult teelahkmeni.“

„Kas ei tuleks sa parem minu juure, ma annaksin sulle klaasikese muskaati. Ta tuli eile Sifnoselt. Võin teda soovitada.“

„Kui asi seisab joomises, siis istume veidi ja hingame toredat mereõhku ja hiljem tule ja siis sinuga ja proovin heameelega su kodumaa sadust.“

Ja ta osutas läheduses olevale väikesele kohvikule, mille oli improviseerinud keegi

noor ettevõtja mõne nädala eest „Liival,“ püstitades laudadest kokkulöödud majakese ja asetades ta ette mõned lauad toolidega.

Plateas pööras pea kohviku poole, tõstis siis laskuvale päikesele, tõmbas taskust kella ja vaatas aega ning ütles siis tasa ohtes: „Mida tahad, seda teen!“

Mõlemad sõbrad sammusid üksiku kohviku poole. Kohtunik astus osavalt ette ja istus nii, et võis näha Mana poole viivat teed, kuna Plateas vastasseisvale pingile istus, selg maantee ja nägu linna poole, tundis aga mõningat muret õhtutuule mõju vastu, mida ilmutas õlgade sagedase kehitamise ja palitu kinninõõpimisega kaelani.

Ja nad hakkasid kõiksugu asjadest kõnelema, mis seisid ühenduses nende igapäevaste askeldustega. Liakos andis suure osavusega sõbrale juhust ja ainet kõnelemiseks, nii et sõna selle käes oli. Ja Plateas kõneles tõusva vaimustusega, põimides koomilisi salme kõnesse. Kuid ta märkas siiski, et sõber, selle asemel, et talle otsa vaadata, silmad maanteel hoidis ja isegi sagedasti keha ette sirutas, et jälgida Manast tulevat teed, mis tegi siin ja seal käänakuid. Jälgides Liakose silmade suuna, keeras Plateaski vahetevahel küljele, jah, ta pööris isegi ringi ja vahits pingutatult läbi prillide, et üles leida, mis kõitis nii väga ta elupäästja tähelepanu; kuid ta ei silmanud midagi ja nii istus ta uuesti mugavalt pingile ja algas uuesti kõnet.

Lõpuks silmas Liakos seda, mida ootas. Ta silmad löid särava, ta näoilme muutus ja ta ei katsunudki teeselda, et kuulatab sõbra sõnu, kuna see talle parajasti jutustas soojusega hiljutise hiiglavõitluse üksikasju kahe õpetatud Ateena ülikooli professori vahel. Kui Plateas nägi, kuidas Liakos Mana maantee vaatlemise süvenes, katkestas ta kõne, toetas pahema käe lauale, et paremini teostada ammukavatsetud kehapöörämist ja tahtis parajasti ise vaadata, mis sel määral paelus ta sõbra tähelepanu, kui see, sõbra kavatsust märgates, kiirelt käe professori ümarikule käele pani, seda ägedalt surus ja tasasel häälel, kuid käskival toonil ütles: „Ära pööra ringi!“

Plateas jahmatas ja ei teadnud, mis arvata. Kuid ta ei pööranud ringi. Ta istus liikumatult, silmad vaikselt Liakosel, kelle pilgud olid maanteel. Nende ilmet järeldas Plateas, et tähelepanu ese lähenes, kuid ta ei julgenud liigutada ega kõneleda.

„Kõnele!“ sosistas talle äkki Liakos. „Jatka kõnet!“

„Mis pean ütlema, armas vend? Sa ise lõikasid mu ideede niidi katki.“

„Siis deklameeri midagi . . .“

„Midagi deklameerida? Mida siis?“

„Mida tahad . . . Iliasest . . .“

„Mulle ei tule mitte salmigi meelde.“

„Siis ütle usutunnistus üles või mis tahad, aga ära vaiki.“

Õnnetu professor kuulas automaadina sõna. Ta hakkas mehaaniliselt ja kogeledes üles ütlema: esiteks apostliku usutunnistuse esimest osa ja hüppas siis, kas mõistes asja sündmatust või aga ideede sidumatus ja segaduse tagajärjel, äkki, ilma üleminekuta, Iliase esimesesse laulusse. Kuid ta mälu ei olnud heatahtlik. Mis oleks pidanud õpilane talt kannatama, kui oleks sarnasel viisil moonutanud suurematu rapsoodia!

Ta deklameeris ikka veel, kui Liakos lõpuks ta käe lahti lasi, äkki tõusis ja maantee suunas aupaklikult teretas. Plateas pööras pilgu niiviisi teretatute poole ja nägi vanapoolse härra ja kahe elegantse daami selgasid, kes astusid härra kõrval. Ei kestnud kaua ja ta tundis kõik kolm seljatagant ära.

Liakos istus uuesti. Ta oli läinud punaseks. Plateas lõi risti ette, imestuse täheks, mis oli teda vallanud.

„Jumal halastagu!“ ütles ta. „See komöödia oli siis härra Mitrofanise ja ta tütarde jaoks?“

„Sa pead mulle andeks andma,“ vastas Liakos häälel, mis avaldas ta ärevust. „Ma ei tahtnud, et nad usuks, et kõneleme neist.“

„Käid kosjamõtetega ringi, mu armas, ja ei ütlegi mulle, et oled armunud!“

„Nii küll. Armastan teda kogu hingest!“

Plateas kuulas seda tunnistust moraalse kitsikuse ebamäärase tundega. Kurvastusega nägi ta sõbra sügavat ärevust ja kadestas teda ehk tunde pärast, mis võis esile kutsuda sarnase ärevuse. Ainult selle üle imestas ta, et Liakos talle tänaseni ei olnud tunnistanud oma armastust ja oli tige iseene peale, et ei olnud midagi ainanud, ka ilma tunnistuseta; kuid see kõik oli nii ebamäärane ja nii segi paisatud, et ta ei oleks suutnud seda sõnades väljendada.

Peale mõneminutilist vaikimist, kuna tal veel kõrvus kajas sõbra hüüd „armastan teda,“ küsis Plateas mõtlemata, mis õieti ütles: „Keda neist?“

Liakos vaatas talle vähese kohmetusega otsa. Ta ei öelnud sõnagi, kuid ta pilk ütles: nagu sellest võiks üldse juttu olla!

Plateas lõi enesele peopesaga otsaesile: „Kus on mu mõistus!“ hüüdis ta. „Sa ei pane ometi pahaks, armas vend! Tagant, nagu neid nüüd nägin, ei või neid eraldada ja sellepärast unustasin, et vanema nägu just armastust ei sisenda. Noorem aga . . . see on tõsi! Jah, see on väga veetlev! Su valik on suurepärane!“

Liakos kuulas vaikides pealt.

„See on sulle sarnane,“ algas Plateas, „et lõpuks ometi oma armuvaluga välja tulled. On armunud ja varjab seda oma parema sõbra eest! Ei tunnista oma kannatusi! . . . Oleksin mina su asemel, oleksid alles näinud! Sa ei oleks muud kuulnud, kui mu olkamisi, mu kaebtusi.“

Siin tuli „ah!“ ta laia rinnast kuuldavale, mis pidi olema armuhohe. Selle ohke passitoon või ainult idee, et Plateas võiks kannatada armuvalu, töid naeratuse Liakose tõsistele huultele.

„Ma ei ole sulle sellest kõnelenud,“ ütles ta, „et sind mitte segada.“ Kui ta aga sõbra näol märkas pahameele ja rusutud oleku ilmet, lisas ta kiirelt juure: „Tahan sulle kõik öelda, kuna seda soovid.“

Siis vaikis ta aga uuesti, viivitades nagu kahtluses, kust alata.

Professor tõmbas jälle õlad üles, pööras pilgu päikese poole ja nägi, et see oli end varjanud juba mäe taha.

„Kas ei kõneleks me sellest parem minnes? Sest nüüd peame koju minema.“

Ja ta tõusis. Ka Liakos tõusis ja mõlemad sõbrad asusid koduteele.

Oh, missugusel armastaval hingel ei oleks vajadust välja kallata oma ülevoolavaid tundeid kaastundlikku sõbrarinda? Küll tõrjub tagasihoidlikkus nende tunnete pühaduse ees sarnase avalduse kaugele eemale, armastaja eelistab valvata südame sügavuses oma armastuse õndsakstegeva saladuse üle ja ei taha varandust silmadele näidata, kes sellest ehk ei oska lugu pidada; sellepärast viivitab ta ja lükkab iga avalduse kuni selle tunniini edasi, mil ta oma ülevoolavat saladust enam tagasi hoida ei suuda.

Liakos aga oli juba valinud kaasteadja oma saladusele ja tal ei olnud põhjust rutata, et kasutada käesolevat soodsat juhust. Nii vaikis ta ja kahetses ettevaatamatust, mis oli ta ahvatlenud lubadusele, et jutustab kõik sõbrale. Mitte sellepärast, et ei armastanud Plateast ja tast lugu ei pidanud; kuid ta ei pibanud teda tööpoolest kohaseks, et talle teha armutunnistusi, sest ta ei pidanud teda küllalt õrnahingeliseks, et aimata ta tunnete õrnust!

Plateas märkas viivitust, kuid kirjutas selle sõbra seesmise ärevuse arvele. Kui ta nägi, et tunnistus ei tulnud iseenesest, tahtis seda küsimuste abil välja kutsuda. Kuid vastused olid lühidad. Ta sai teada, et Liakos oli juba kolm aastat armunud, sellest ajast peale, kui oli tulnud Süürasse, et ta juba tookord oli teinud otsuseks võita Mitrofanise nooremat tütar abikaasaks või mitte iialgi abielluda, et ta alles kolm kuud aimas, et ta tundeid vastati, kui tal oli õnnestunud näha armastatut ühiste sõprade juures ja temaga kõnelda.

„Ja kus see sündis?“

„Mu täditütre juures.“

„Su täditütar tunneb Mitrofanise tütreid?“

„Muidugi! Ta oli nende ema hea sõbranna.“

„Ah,“ hüüdis Plateas, „nüüd mõistan ma, su täditütar kuulis kõiki su ohkeid; ta tundis su saladust ja sellepärast ei kõnelenud sa sellest mitte iialgi mulle!“ . . .

Liakos naeratas, Plateas aga jätkas nagu armukadeduses: „Noh, ja kui sa teda tahad ja tema sind tahab, mispärast siis ei kosi sa teda?“

„Tegin seda. Umbes nädala eest saatsin oma täditütre Mitrofanise juure. Kuid...“

„Mis? Kust võtab ta parema väimehe? Ta ei öelnud ometi ära?“

„Ei, seda mitte. Kuid ta tegi tingimuse, mis täitub jumal teab millal ja vahepeal ei tohi meie üksteist näha. Ma ei ole teda juba kümme päeva näinud, isegi mitte kaugele! Sa mõistad nüüd ehk, mispärast ma täna nii suures ärevuses. . .“

„Missugune oli see tingimus?“

„Pean ootama, kuni ta vanem tütar on abiellunud. Ta ei taha, et noorem tütar abielluks vanema ees või end enne kihlaks.“

„See on halb lugu, armas sõber! Kardan, et pead kaua ootama. Vanem läheb vaevalt mehele. Kuid ajajooksul on kõik võimalik ja sa ei tarvitse sellepärast meelt heita!“

Liakos vaikis, nähtavasti sügavasti rõhutatud.

„Ja siiski,“ algas ta peale lühidat vaikust, „vanem ei ole sugugi nii halb, kuigi on inetu. Ta on peaaegu varandus, sest ausamat hinge ei ole kogu ilmas leida. Ta vanutas isa, et see muudaks oma otsuse; tõendas, et ei abiellu iialgi, et ei soovi muud, kui põetada teda vanaduses ja oma õe lapsi kasvatada. Kuid vanamees on kõikumatu. Kui see enesele midagi pähe on painud, on kõik kadunud.“ (Järgneb.)

Abielu.

Ungari kirjanik **Arpad Abonyi**.

Kovacshaza lossiomanik kihutas enesele peale vaevalt pooleaastast abielu kuuli pähe ja suri silmapilkselt. Ametlik komisjon ilmus veel samal õhtupoolel suurde härrastemajja ning andis käsu korjuse kohtulikku lahkamist ette võtta, hoolimata leseksaanud noore proua äärmiselt ägedast, peaaegu jämedast vastuseisemisest. Kohtu-uurija saatis ägedalt lärmitseva daami saalist. Arst noogutas rahul olles.

„Väga õige! Sel inimesel ei ole siin midagi otsida,“ ütles ta.

Härrad olid üldse pahased proua peale, eriti arst, kes oli tunnud surnud mõisaomanikku selle varasemast noorusest saadik. Ta oli olnud ka tema koduarst, kuid isegi tema ei olnud suutnud teda hoida õnnetust abielust, mis lõpuks tõi talle surma. Kuna arst otsis oma instrumente, jutustas ta juuresolijatele mitu huvitavat üksikasja surnu elust.

„Ta nimetas end alati „rahvasõbraks“ ja oli seda tööpoolest. Ta armastas talupoegi. Oma elu viieskümnest kuuest aastast veetis ta viiskümend nende seas. Siin, maal. Sellest on möödunud kolmveerand aastat, kui külastas teda onu, kes libises külmalt üle armastusväärsete formaliteetide ja dinneril kõneles ainult ükskõiksetest asjadest. Ta nimetas reisi ehamugavusi ja oma kõrget vanadust, mis tundvat sarnaseid erakordseid raskusi väga; ta olevat siiski tulnud, sest tema ega kogu perekond ei pidavat võimatut usutavaks.

„Kas tead, mispäras ma tulin?“

„Ei,“ vastas naeratades „rahvasõber“, „sa tahad vist oma silmadega veenduda, kuidas mul on õnnestunud loodusele lähemale jõuda? Noh, onu, võin sulle kinnitada, et tunnen end hästi ja juba ammu pean musta rukki-leiba ja vastlõpitud kitsepiima suureks naudinguks.“

„Siin ei kõnelda naljadest, vaid õnnetusest,“ vastas onu kuivalt. „Arstid keelasid mulle iga üleliigse ärituse. Sina aga tahad abielluda, tüdrukut naiseks võtta, kes ei ole sinu kohane.“

„Veenduge enne, kas tööpoolest on nii viisi.“

„Täna, tulin siia mitte selleks, et seda külailudust imetleda, vaid et sind hoida sellest abielust, mis ei too meile au, ja et sulle tõtt selgitada.“

„Sarnastes asjades on tõde individuaalne.“

„Tõeks jääb ta ikkagi.“

„Jätan igatihe rahule, ei nõua, oota ega võta kelleltki midagi; arvan sellepärast, et ka minu eraasjad võiks rahule jäetud saada. Parema väljenduse puudusel pean iseäralikuks kedagi tagasi tõrjuda, ennekui ta midagi on nõudnud, jah, kui ta isegi aimata ei lasknud, et ta üldse midagi nõuda tahab.“

Tema ekstsellent, onu, ei näidanud üllatust. Ta häääl jäi muutmatuks. Kaalukas ja kuiv — nagu alati.

„See kõlab ilusti,“ ütles ta noogutades.

„Küsitav on ainult, kas sa tunnud daami, kellega tahad abielluda?“

„Muidugi!“

„See ei ole kindel, mu poeg. Palju loomulikum on, et arvad, et tunnud teda ja veel loomulikum, et see on enesepeetus ja kena välimuse nõiduvus. Preili on nõnda nimetatud pooltalupoja, tavaliku metsavahi, tütar. Teda peetakse ausaks inimeseks . . . võimalik, et on nii, tema tütre suhtes ei ole arvamine täielikult nii. Vähemalt ei ole see mitte väga meelitatav, mis mulle kirjutas kohalik kirikuõpetaja preilist. Ta on kõrk, uhke, pealiskaudne ja harimatu.“

„Vaateasi.“

„Ei. Intelligentiasia. Mõistan ka su lähemist loodusele . . . Sa tahad seda looduselast enese kõrguseni tõsta ja usud, et see õnnestub. Palju tõenäolisem on, et asi on ümberpöördud. Palju tihedamini langeb see, kes tahab kedagi tõsta, selle juure alla, keda ta tõsta tahtis ja ainult harva suudab ta end jälle üles upitada.“

„On erandeid.“

„Need erandid on haruldased. On ju harimatuid talutüdrukuid, kes imestamisväärse kiirusega koguvad intelligentsi ja kes oskavad täielikult kohaneda ka kõrgete ringkondadega. Missugune saatus ootab aga sind, kui su külailudus ei ole see erand?“

„See on minu asi. Mispärast pean loobuma algusest peale kõigest, millest ootan õnne?“

„Laused, armas poeg. Seitsmekümneviie aastana olen sarnastest sädelevatest raketidest mööda jõudnud. Nõuan, et lahkud sellest mustast pesast ja minuga pealinna tuled.“

„Kahetsen, ma ei või.“

„Arvasin, et paned vastu,“ ütles onu ja noogutas jälle, „kuid ma ei oleks mõelnud,

et see talupojalik ammeiludus hävitab su viimase ajuraasu. Võin ainult oletada, et sind on uimastanud välise vormi terve pilt. Ära unusta, et see juhtub ainult nõrkadele meestele. Pööra ringi, Niklas, ennekui on hilja!

„Ma ei või.“

„Ühe sõnaga, sa ei suuda enam mõtelda.“

„Ümberpöördu! Kaalusin asja küpselt ja mind ei hirmuta pilge ega põlgatus ega teie märkustes varitsev kavatsus mind alandada. Näitan, et võin oma otsuse tagajärgi kanda ja et ma ei ole nii kartlik, et põrkan tagasi seltskonna vägivalda ees. Tahan olla õnnelik.“

„Selle preiliga?“

„Armas onu, et mind tahtsite tõsiselt sellest abielust hoida, sellega rahustasite vist oma südametunnistust. Nüüd aga veenduste, et olen päästmatult kadunud. Sellepärast on kõige parem, et jätate selle kadunud inimese ta saatuse hooleks. Küll elu temaga valmis saab.“

Tema ekstsellents viipas kahetsevalt käega.

„Kahju sinust, Niklas! Sa oleks väärinud paremat saatust. Sa unistad õnnest ja saad ehk oma rentniku võistlejaks.“

„Naeruväärt!“

„Oh, sa ei oleks esimene.“

„Kuid viimane, kes astub sarnase kahtlustuse pärast tagasi!“

„Ära ärritu, Niklas. Mul ei ole enam midagi öelda ja tahan ainult muuseas tähendada, et mina sugugi nii väga ei ole imes-

tanud su kavatsatud abielu üle, sest on vana ja kurb tööde, et sarnastes asjades kõige hullemaid eeslitükke teevad mehed, kes on sinu vanaduses.“

„Mina . . .“

„Ära vaidle vastu mitmetuhandaastasele tööle, muidu peaksin veel lisama, et eeslile on haavamine, kui võrdlen tema mõistust sinu omaga . . .“

Tema ekstsellents tõusis ja jättis jahmunud vennapoja üksi. Ta reisis järgmise rongiga ära.

* * *

Kohtuarst dikteeris lahkamisprotokolli.

„ . . . Ajusubstants üldiselt, *lobulus paracentralis* kui ka *gyros frontalis medius* on ühes ümbruskonnaga väga verevaesed ja kalduvad *encephalamaciale* . . .“

Ta katkestas äkki diktaadi ja näitas alla hiiglaparki, mis ümbritses lossi. Ühe laialehelise plataani varjus sosistas lesk noore tallipoisiga, keda üldiselt kutsuti „ilusaks pühvliks.“

„Nendeni langes see õnnetu,“ ütles arst vihaselt ja jatkas siis, pöördudes kohtu-uurija poole, oma jutustust:

„Kui ta veendus tões, haaras ta, vist rohkem häbi kui meeleheite survele, relva järele ja lõpetas elu. Ta nägi ära, et ei saa kätte maksta nendele viletsatele, kuigi võtaks sajakordselt nende elu. Ja nii lõpetas ta enesetapmisega, sest oli peaga vastu seinajooksnud, mille vastu ta purunes.“

Kukeseen.

Rootsi luuletaja Jeanne Oterdahl.

Istub härra Kukeseen
mäveeru taga;
ta on alles väike veel,
sellepärast vaga.
Seäl ta istub kuuse all,
kübar kollane on tal —
see on härra Kukeseen
mäveeru taga.

Istub proua Kukeseen,
ümarik ja väike;
nooruke ta alles veel,
kollane kui päike.
Kuuse alt tal piilub silm,
mis teeb väljas suur maailm —
see on proua Kukeseen
mäveeru taga.

Vaevata teenistus.

Austria kirjanik **Arthur v. Klein-Ehrenwalten.**

Ühel vilmasel päeval silmasin ühe auto-omnibusi täistuubitud platvormil endist kooliseltsilist, kes klassi pahema õpilasena kord kandis õiguse ja uhkusega hüüdnime „kartserlane“.

Hästitoidetud, elegantses mantlis, näis ta aastate jooksul kaugele jõudnud olevat. Mulle, kohaotsijale, võis ta tutvus olla vääruslik, sellepärast teretasin teda südamliselt. Vaevalt olime alganud ühiseid mälestusi elustama, kui mu noorpõlve kaaslane hirmunult karjatas ja parema käega kramplikult raputas mantli pahemat varukat. Üks rahvatungis tema kõrval seisev, jõukas väljanägev härra oli oma põleva sigariga olnud ettevaatamatu ja oli põletanud mu sõbra mantlisse margasuuruse augu.

Kuna kahjusaanu kahvatult vaatles auku, esinesid juuresolijad ägeda protsestiga. Igaühel oli juhtunud midagi sarnast. Kõik

olid minuga ühel arvamisel: kahju peab tasuma jõukas väljanägev härra! Tundes oma süüd, seletas see, et sellega kohe on nõus, kuid palus mu sõpra, et see läheks temaga omnibusilt maha, kuna kokkulepe tungis näis võimatu. Saatsin mõlemad härraseid tunnistajana. Peale vormilikku vabandust maksis jõukas väljanägev härra 30 marka, mida mu sõber alandlikult oli nimetanud kahjusummana ja kadus, veel kord vabandades, jalakäijate voolus. Kergendatult hingates, võttis mu sõber ühe sigari omast imetoredast sigarikarbist. Kasutades ta uuestitõstetud tuju, katsusin oma asja juure tulla.

„Rõõmustan, et sind kohtasin, ehk võid mulle olla kasulik. Otsin ninelt kohta, tahan töötada ja raha teenida.“

„Hm,“ ta suunurgad langesid, ilus import oleks peaaegu maha kukkunud. „Kui mäletan õieti, olid meie klassi parem loogik?“

Ruttasin kinnitama seda austavat mälestust.

„Noh, ma ei mõista siis, kuidas võid nimetada ühe hingetõmbega kolm tüütsa erinevat asja: töö — teenistus — ja rahateenimine.“

„?“

„Kes otsib teenistust, ei tee tööd ja kel on teenistus, ei tööta ka mitte — ja raha teenimine, ametnikuna! Kas oled näinud ametnikku, kes teenis rohkem kui eluülespidamise?“

Milgi viisil oli tal õigus, kuid ta tõendus äratas vastuküsimuse: „Vabanda, millest elad siis sina?“

„Mina?“ Ta kasvas mõne sentimeetri võrra. „Oma ideedest, mida kasutan isiklikult.“

„?“

„Sa olid praegu tunnistajaks, kuidas ma kümne minutiga augu abil teenisin kolmkümmend marka, mille põletasin neljakümne päeva eest oma mantlisse. See auk annab mulle iga päev sada kuni sadaviiskümmend jmar-ka, olenedes sellest, kuidas a kui

Ujumisvõistlused „Basselnis“.

19. jaan. k. a. korraldas „Kalev“ Tallinnas „Bassin'i“ ujulas siseujumisvõistlused. Võistluste tulemused olid üllatavalt head. Näidati suurepäraseid aegu ning ületati kolm Eesti rekordi. Meie pildil võistlusest osavõtjad. 1) Trahov (100 mtr. rinnuli — 1 m. 25,5 sek.); 2. Mõtlük (100 mtr. selili, aeg 1.34,8 ja 300 mtr. vabalt — 4.45,3); 3. Bachtejev (50 ja 100 mtr. vabalt, aeg 31,0 ja 1.21,5); 4. Nõmmik, tuntud tantsu-õpetaja (ujulapikkus 19,2 mtr., aeg 9,3 sek.)

tihti seda kasutan. Pealegi on suitsetamine platvormil suures tungis andeksandmatu tegu muu publiku vastu ja vajab karistust.“

Mu moraalsed kahtlused selle äri vastu kadusid sõbra selle viimase märkuse juures. Ta lahkus minust sõnadega: „Mine ja tee samuti,“ andes mulle enne seda oma aadressi üleskutsega, et ma ei unustaks talle tuua kümme protsenti omast teenistusest.

Järgmise värava all põletasin imeilusa augu oma mantlisse ja hüppasin siis täis- tuubitud omnibusi platvormile. Katsusin parajasti ühe suitsetaja lähedusse pääseda, kui üks armastusväärne härra valjult ja sel-

sigariga augu mu mantlisse,“ ütlesin ma. Kuid ma kohtasin ainult pilkavaid hirvitusi.

„Ei põlegi!“ seletas mu naaber ja tõstis sigari, mis tööpoolest oli süütamata, mu nina alla. Märkasin häbiga, et tükk nõudis rohkem kaalumist ja oli raskem teostada, kui olin arvanud.

Kolmandal katsel õnnestus esialgul kõik; sigar põles tööpoolest, mu karjatus ja mu liigutused äratasid üldist tähelepanu, kuid järgmisel silmapilgul oli ohver mu kraest kinni haaranud, kuna nägin igast küljest vaenulikke ja ähvardavaid pilke, sain kuulda, et mu sõber kümne minuti eest oli plat-

Jaapani näitetrupp Tallinna saabumisel.

20.—22. jaan. külastas meie pealinna Jaapani näitlejaskond, andes siin kolm etendust. Trupil oli kaasas oma orkester, dekoratsioonid, kostüümid ning rekviisidid. „Tõusva päikese maalt“ tulnud külalistele oli meie pakane ja lumeküllane talv suureks üllatuseks. Erihuvi pakkusid neile meie voo- rimehed ning tõukekelgid.

gelt mu tähelepanu pööras tõsiasjale, et mu varukas on auk.

Teise katse juures olin ettevaatlikum ja hoidsin kübara kaitsvalt augu kohal. Õnn naeratas mulle. Mul õnnestus pääseda kauris jõuka välimusega härra lähedusse, kes hoidis sigarit hooletult käes. Kui olin umbes kümme minutit liikumatult ta kõrval seisnud, karjatasin äkki väga dramaatiliselt ja hakkasin tegema tuld kustutavaid liigutusi, koputades parema käega demonstratiivselt pahemale varukale. Jõuka välimusega härra ja juuresolijad vaatasid mu te- gutsemist küll huviga, kuid ei võtnud must nähtavasti osa ning ma olin sunnitud end selgemalt väljendama: „Te põletasite oma

vormil ja sama härra juures oli proovinud täie eduga oma trikki ja mu kordamine selgus kõigile pettusena. Ainult surmapõlgav hüpe sõitvalt omnibusilt päästis minu pahase publiku õiglase viha käest.

Teel ta korteri kohtasin sõbra. Ta oli vahepeal teeninud veel kuuskümmend marka. Et teha heaks kahju, mida olin kannatanud, andis ta mulle kohe teise, väga kasutoova, idee. Ta viis mu oma sõbra ja kaastöölise juure, kes oli väikese portsellaanasjade kaupluse omanik ja palus mulle anda tuntud killukorvi ja valearve. Arve oli kahekümne marga peale ja nimetas mitmesuguseid portsellaanvaase jne., mis olid korvis kil- dadena. Pidin korviga lihtsalt elegantse

auto taga elaval tänaval maha kukkuma ja selle numbri üles märkima. Kõik muu tulevat iseenesest. Auto peetakse kas kinni ja ta manik tasub kahju kohe või portsellaankaupmees otsib autoomaniku numbri abil üles ja esitab talle arve. Tunnistajaid, kes kõik on näinud, leidub ikka rohkesti ja nad seisavad alati nõrgema poolel.

Äri töötab olla lihtne ja kasutoov. Uue julguse ja killukorviga läksin järgmise tänavani, kus autoliikumine oli elav. Valisin kaua ja ettevaatlikult, kuni nägin lõpuks noort daami, kes tüüris uhket sõidukit. Et teha õnnetust täitsa loomulikuks, olin valitud autole vist liig lähedale astunud, sest tundsin äkki, et rattad mu kinni haarasid, üles tõstsid, maha surusid ja et lendasin lõpuks kildudesse, mis olid lahtisest korvist

välja langenud, tahtsin vaadata veel auto numbrit, kuid siis kadus mu meelemärkus.

Neliteistkümmend päeva hiljem ärkasin, mitmekordselt lapitud, lahastatud ja gipsitud, linnahaiglas. Kui sõber ühe kuu pärast mind siin külastas, nõudis ta mult 10 protsenti mu kasust. Loogiliselt mõtleva inimesena pidin tunnistama, et olin tema nõu tõttu elanud poolteist kuud kuludeta ja et arvatavasti jään veel terveks kuuks ravitususele. Kui arvasin ainult kolm marka igapäevaseks ülespidamiseks, olin kokku hoidnud 222 marka, mõnesuguste teiste kuludega kokku vähemalt 250 marka. Ta sai mult veel 25 marka!

Mu sõbral on veel sarnaseid „kasutoovaid“ ideid.

Kuidas loetakse.

Tschehhi kirjanik Karel Capek.

On tuttav, et mõnda raamatut lugedes mõtted üle kantakse mujale ja võõrast elu kaasa elatakse. Sellepärast püüab lugeja vabaneda oma kehalikkusest, mis teda seob ta füüsilise koha ja isikliku saatuse külge; see tähendab, et lugev inimene enese paigutab nii mugavalt kui võimalik, et kehalikkus teda ei tülitaks ega ennast peale ei sunniks. Sellepärast juhtub, et tähelepanelik lugeja paneb jalad toolile või toetab lõua käele või andub mõnele teisele kontrollimata mugavusele. Rahvas, kes kõige enam raamatuid loeb, on inglased. Sellepärast on nad enestele teha lasknud kõige mugavamad tugitoolid maailmas.

Suur osa inimesi loeb kõige meelsamini voodis. Mitte sellepärast, et lugemine on erilik laiskade kalduvus, vaid sellepärast, et pikutamine lugeja erilik kalduvus on. Mina pole veel näinud, et keegi lugedes oleks käes hoidnud mõnda tõstepommi või tühel jalal hüpanud. Muidugi leidub kehaliku mugavuse suhtes väga erinevaid vaateid. Poisikesena lugesin ma keelatud raamatuid kõhuli voodi all lamades; seiklusi ja reisikirjeldusi armastasin ma lugeda kõige põhjalikumalt kõrge puu kõikuvail okstel istudes. Kõige suurema mulje sain ma lugemisel redli kõrgemal pulgal, aga ma ei mäleta enam, millist raamatut ma seal lugesin. Täna ma muidugi enam selliste lugemisharjutustega hakkama ei saaks.

Lugev inimene otsib üksindust. Kõige esmalt sellepärast, et ta neil hetkeil iga ligimese vastu on kaitsetu, ja teiseks, et lugemine on väga seltsipõlgav toiming. Istub keegi sinu kõrval lugemisse süvenenult, siis ei viibi ta sinu kõrval ega ole tal sinuga midagi asja, vaid temal on tegemist ainult teiste asjadega ja teiste inimestega; tema on sulle nii hirmus võõras, et sa temale selle haavava mitteseltsimehelikkuse eest tahaksid kätte maksta.

Kõige lugupidamise juures trükitud sõna vastu tuleb tunnistada, et raamat, mille lugemise me praegu lõpetasime, meis äratab kerge tusatunde, umbes nagu taldrek, millelt me parajasti viimase toiduraasu ära söime. Me paneme raamatu ära, et me teda ei näeks. Ainult üsna korratud inimesed, nagu näiteks mina, jätavad loetud raamatud sinna, kus nad ta lugemise lõpetasid ja ta kinni panid.

Õige lugeja löikab raamatu lehed õige pikkamisi lahti, sest ta maiustab selle juures. Ta loeb siit paar sõna, sealt terava lause, neelatab tühjalt nagu sõõja, kes ette ära hindab, mis ta süüa saab. On raamat lahti lõigatud, siis algab istevõtmise tsereemonia; inimene seab enese mugavasse olendisse, nihutab siia ja sinna, katsub pead siia ja jalgu sinna asetada, kuni ta lõpuks leiab . . . jah, nüüd, nüüd on see hea . . . Otse uskumata on, kuidas mõned inimesed lugedes endid käänavad ja väänavad.

Lennuk Papuas.

Inglise kirjanik **Frank Hurley.**

Port Moresby oli see koht, kus me algasime oma sõidu, mis Murray järves kaugel Sambio suguharude juures lõppes, kes varemalt veel ühtegi valget inimest polnud näinud. Meie veelennukid olid esimesed lennumasinad Port Moresbys. Nende ilmumine tähendas kolmandat järku vana Hanauabada küla ajaloos. Kolm korda küla tekkimisest saadik oli teda valgete ime ta enneuputuslisest rahust üles raputanud. Esimene kord olid tulnud suured laevad, tuhat korda suuremad kõige suuremast pärismaalaste paadist — laevad, mida liikuma panid hiiglapurjed, nii hiiglasuured kui kõik pärismaalaste paadipurjed kokkumõelduna. Teine kord oli määratu suur raudlaev, veel suurem kui tiivustatud purjelaevad, sadamasse tulnud, laev, mis kõrgetest korstnatest sülitas suitsu ja sädemeid. Ja nüüd ilmus jälle uus leidus, mis sama kergesti liikus õhus kui vees — hiiglalind, mis algatuseks oli lennuasjanduse ajale.

Lennukid tulid aurikul ja lasti laevalaelt vette. Libisedes üle parda, hüüdsid pärismaalased sõjahüüdeid ja löid aerudega oma paatide küljele pumm, pumm! Nad olid ilmunud hulgani; kogu Hanauabada sõjaja kaubalaevastik oli koos, ja kui veelennukid maale kisti, järgnesid nad meile ja piirasid meid, silmanähtavalt täis häämmastust ja kahtlust. See oli kummaline pilt: pärismaalaste kanoed inimvaimu uusima leiduse kõrval, lennukid rongi eesotsas, mis näitas kõige viletsamat ja kõige uemat sõidukit.

„Merikajaka“ proovilennud töid esile mitu veidrat vahejuhtumist. Iga päev kogusid pärismaalased karjakaupa kokku ja vaatasid, kuidas Lang ja Hill lennukeid kokku seadsid. Nad märkasid mootorite raskust ja rääkisid, et „Merikajakas“ tiibu ei jaksa lehitada. „Koi, koi!“ Valge mees teeb „koi, koi!“ (Tahab meid petta).

Mootori proovimine, tema sügav põmin ja propeller, mis enese ümber särava rõnga viskas ja vee peal vahtu pildudes edasi

lendas, ajas neile hirmu peale. Lang ja Hill nägid oma prillides ja lennumütsides vististi välja nagu hirmsad puri-puri-mehed, aga pärismaalased kahtlesid ometi, kas nad sellist kanget puri-puri võivad teha, et masin võiks õhku tõusta.

Kirju hulk rohupõllesid kandvaid naisi ja kräsujuukselisi mehi, puusade ümber värvilised loovaloovad, vaatas kaheldes ja uudishimulikult õhikutõusmist pealt. Masin liikus perituult minema, pööras siis ja tormas otse tuulde. Lang avas ventiili ja mootor mõirgas oma sõjahüüde üles taeva poole. „Merikajakas“ vuhises uhkesti minema, jaotas mere, hüppas nagu lustiline lind üle laineharjade ja tõusis siis õhku. Ainustki sõna ei tulnud vaatajate suust. Nad olid nagu võlutud üleloomulikust nähtusest, kuni masin nagu tuulispea, mis kõik enese ees maha kisub, otsekohe nende poole tüütris.

No nüüd tuli jooks! Ehmatusehüüded täitsid õhku ja „Merikajakas“ põrises linna kohal, kus valitses kõige suurem ärevus. Teenijad põgenesid majadest, kohus lõpetas koosoleku, vangid, kaebajad ja politseinikud tormasid tänavale, kõik peale kohtuniku, kes neile lõpuks kiiduväärt auväärilikkusega järgnes. Vangid põgenesid vanglast, jook jäeti joomata — sellist asja polnud Port Moresbys enne veel iial juhtunud! Kõik seisis tänavail ja vahtisid üles taeva poole. Valitses kõige metsikum möll; kajasid kiiduhüüded, rõõmu- ja vaimustusehõisked. Mulle jutustati, hulk rumalamaid pärismaalasi kaotanud igasuguse tasakaalu, rebinud loovaloovad vöölt ja jooksnud paljalt ringi. Niiskeil silmil nägin ma, et mõnedki neist oma rohupõlli taskurätiku asemel tarvitasid!

Kapten Lang lendas kohal ringi ja laskus siis lennuga rahul olles ilusalt jälle vette. Iial pole lendureid nii vaimustatult tervitatud, kui Langi ja Hilli, kui nad ankruplatsile vuhisesid ja seal seisma jäid.

Langile vaadati kui jumalale või kuradile ja lennukit austati aukartusega.

Hallid.

M. J. Eisen.

Eided haiged, taadid haiged,
vanad haiged, noored haiged,
pered ja talud fõbised;
õled alla hallitavad,
sängilauad läpastuvad,
luu ja nahka kõik põdejad.
Halli sõidab saksa sõitu
turjalla iga fõbise;
pere fõöd need pilla, palla,
föölisi pärivad põllud;
ei ole arsti aitamassa;
taudi ise ei tagane!

Tähfi tüti, fõõkas tüti,
ainus fõõline falussa,
muredessa murrab peada:
halli vaevatud vanemad;
armsaid aidata igatses,
aga ei fea abida.
Ehk avitab soolafarka.

Soolafarga juurde tüti,
soolafarga suu kui soola.
Mana farka varma funneb.
Mana farka manitsema:

„Manale vanemad viia,
vaevasta vabad nad varsti.
Mana arstija arukas,
iga taudi fargu tapab;
Manalla rohkesti rohku,
Toonela avatud ammu
hädalisi vasta võtma!“

Mana ei Tähele meeldi,
Manala kolu kohutab.

Tuuletarga juurde tüti:
„Ärstida avita halli!“

Tuuletarka funnistama:
„Tunnen suured sünni sõnad,
halligi arenemise:
Lapissa see lurjus sündis
tuima funduri foassa
keskella kivikolude;
kosus sealla, kasvas sealla,
kuni lendas meie maale
inimesi ifketama
jäffessa kehada sinna
püsti puudele püsima,
kes nende kehad hävitab,
hallide sugu suretab.“

Kuidas Lappi teeda leida?

Tähfi fuultu ju paluma:

„Kuule tuuletar terane,
vii minda oma venessa
taha lapi fundurile,
kussa asuvad need hallid!“

„Mida maksad sa minule?“

„Mida jaksan, maksan sulle!“

„Maksa valge voona villad,
kolme musta koera karvad;
viin siis sinna ja tagasi!“

Juba tuuletar fuhiseb.

Tähfi veermassa venessa;
Korraga vene vabiseb.
Tähfi kartesse käsima:
„Mis nüüd meida äki riivab?“

„Oleviste forni fippu!“

Edasi fuhat fulista.
Jälle müksatab midagi.

„Miski riivas meie paafi!“

„Hämeenlinna lipuvarras!“

Viibimata põhja poole.
Kulub tundi, teine lõpeb.
Kolksu paadi põhja pihfa.

„Ei vigada väiksemada,
Torneo kirikutorni!“

Veel tuuletar tunni tuiskab,
kui ju peenralla peatub.

„Lappi liugunud oleme!“
Tähfi ümbrusta tähistab:
Hallide kujud kohalla.

Tähfi see kujude kimpu;
kuju kahmab puu nõjalla,
folmuksi jalulla fallab;
kuju feise katki peksab,
kolmanda muruksi murrab,
neljanda mahaje notib,
viienda vedeje viskab;
varsti viimsedki hävitab.

Meelde tuuletar tuletab:
„Läki Lapista tagasi!“

Teista korda Tähti paafi;
tuuletar koduje kannab.

Taafi terve on koduna,
ema terve, feised ferved,
külasta kadunud hallid,
kogu maalfagi kolinud;
teivis kaikjalla kuningas.

Kaks kirja.

Saksa kirjanik **Hans Gäfken.**

Barbara Lindmann oli lauluõpetajanna.

Ta ei olnud enam noor ja elas peaaegu viletsalt ühe tüüriinaja kahes toas.

Ühes sõi ja magas ta, teises andis ta tunde.

Kuid vananeva preili juure tulid ainult vähesed õpilased, kuna ta ei oskanud enesele reklaami teha ja üldse tundis arusaamatust moodsa aja vastu.

Ta käsi käis päevast päeva halvemini. Mõnikord nälgis ta.

kuid noogutas siis ja noorpõlve sõbranna näis talle olevus, kes talle oli avanud ukse valgusesse.

Paar nädalat hiljem päriti Barbaralt jälle, kas ta ei tahaks laulda tuleva kuu sel ja sel päeval mõned laulud raadioorkestri õhtupoolsel kontserdil. Honorarina oli nimeetatud summa, millest lauljanna võis elada pool kuud.

Ta ütles jah ja läks määratud ajal saate-ruumi.

Laplaste oma põhjapõdradega Tallinnas.

Praegu asub tütarl. kommertsgümnaasiumi õuel nende tavalises telgis perekond laplaste ühes kahe põhjapõdraga.

Kuid ta oli tubli ja ei kaebanud kellelegi oma häda.

Kelle poole oleks ta ka pöörama pidanud?

Seal kohtas ta ühel päeval endist kooliõpra, kes oli rikkalt abiellunud.

Nad kõnelesid ühest ja teisest.

Ja teine ütles äkki: „Kas tead, Barbara, sa peaksid kord raadios laulma; see ei tee su argtusele viga, keegi ei näe sind ja sa saad veidi raha, mis sind jälle edasi aitab. Mu mees soovib sulle meie saatejaama juhti.“

Barbara ehmus algul selle ettepaneku üle,

Ta oli valinud mõned laulud Schubertilt ja Brahmsilt, mis ta laulis mõne ooperipot-pourri vahel, mida mängis orkester, lihtsalt ja nõudetult, nagu tegi seda oma kodus.

Kuna ta laulis, mõtles ta sellele, kes teda kuulatab.

Ehk mõned vanad daamid, kes istusid kohvil.

Ehk mitte keegi . . .

Siis võttis ta rahatähe, mis talle ulatati, keeras selle kokku ja pani ta kulunud rahakotti.

Nagu ikka, ostis ta kaks saia ja tükk juustu õhtusöögiks ja läks koju.

Järgmisel hommikul tõi kirjakandja kirja. Barbara imestas.

Kes kirjutas talle ?

Ta avas ümbriku ja luges: „Väga austatud, armuline preili! Andestage tundmatule, kes peab teile kirjutama. Kuulsin teid täna laulvat. See ei ole minu viis palju sõnu teha ja ma pean teile ütleva: Armusintei häälesse. Ärge naerge mind välja! Usun, et midagi ei avalda hinge, inimese sisemust, nii palju kui ta hääl. Te peate olema ilus ja hea. Te peate mulle vastama . . .“

Barbara istus vaikselt.

Hommikune päike tungis tuppa ja tegi selle heledaks . . .

Õhtul tuli teine kiri.

Selles kirjutas linnas tuntud tütarlaste pansionaadi juhataja, et olevat kuulnud eile juhuslikult preili Lindmanni raadios ja talle pakub muusikaõpetaja koha omas kasvatusasutuses. Preili Lindmann tulgu, kui on nõus, homme õhtupoolel ta juure teele, et üksik- asjade üle kõnelda.

Teisele kirjale vastas preili Lindmann jaatavalt. Esimesele ta ei vastanud, kuid ta pani selle väikesesse roosipuust kastikesse ja lisas veel mõned kannikesed juure, mille eest ta ühele närusele kerjuslapsel tänaval pibku oli surunud suure raha . . .

Ibadan

Inglise kirjanik **G. Arriens.**

Kogu päeva oleme sõitnud läbi Nigeeria ürgmetsa lehemere. Praegu tulevad nähtavale Abeokuta valged-hallid plekkkatused.

Suur jaam. Neegrinaised jaama ees on ennast paksult punase värviga värvinud. Nende näod on kui maalitud puumaskid. Mõned neist on oma näo jooniliseks maalinud läikiva musta lakkvärviga.

Me sõidame ilusa Oshuni jõe äärt mööda. Selle taga seisvalt määratumalt kaljumaastikult on linn nime saanud. „Abeokuta“ — kivide keskel.

Jõgi on tõesti ilus suurte puuvillapuudega, mis teda ümbritsevad. See metsik metsamaastik on omas troopikalises viljakuses täis klassikalist kooskõla.

Õhtul jõuame Ibadani ja leiame lahke vastuvõtu ühes kaubaasunduses.

Me viibime ürgaafrikalises neegrilinnas. Räägitakse, et temas elab peaaegu veerandmiljoni elanikku, ja ta laiub tõesti määratumal maaalal orgudes ja mägedel, suurel ürgmetsade vahelisel legendikul, piiratud küladest.

Peaaritänava ümber koonduvad laineliselt plekist valmistatud poed, mis kuuluvad Süüria kaupmeestele, keda siin neegritega üheväärilisteks arvatakse, siis järgnevad maa päriselanikkude samasugused poed, ja siis oleme ootamatult keset mustade linna. Ligi seitse kilomeetrit on see tänav pikk, mis viib läbi neegrilinna kuni mägedeni, kus asub valitsus.

Varjatud papapa- ja mangopuudest, teeb see määratu elamutekogu mulje, nagu oleks ta määratu roostepunane sipelgapesa. Roostepunane on kõyakstallatud suvitänav, roostepunased on müürid madalate majade üm-

ber, mis on kaetud hallikspleekinud palmipuulehtedega. Kirju rägastik tänavaid ja tänavakesi, nendel keerlevad hele- ja tumesinised või ka valged rahvariided.

Madalate taimede kihvtine haljus asendab puuduva rohu.

Kõrgel eetris ringlevad linnukullid. Mõnikord keksivad nad kakeldes tänavatel; kui tervishoiupolitsei esitajad on nad puutumatud. Tänavaelu oma lugematute turgudega kütkestab ikka jälle pilku. Siin näed mehe- ja naisetüpe kõigest Lääne-Aafrikast ja Suudanist. Siin trummipõristajad, kes laulvaid neidusid müristades saadavad. Hobuste vahel jalutab, pea uhkelt püsti, jaanalind.

Lähemal päevil leidsime korteri mõnes tühjendatud baalikooli ruumes keset linna. Selle kooliga on ühendatud mingisugune põllutöökool, kus nagu esimeseski õpetavad ainult neegrid. Eriti õpetatakse viimases koolis aiatööd. Suures katseaias kasvatakse seal kõiki troopika ja euroopa taimi: kakaod, puuvilla, tomaate, banaane ja virsikuid. Ka lillesid. Meie maja kõrval seisab kaev, mida varjab üleni õitega kaetud õlipuu.

Õhtu veedetakse aias kahe suure ürgpuu all. Täiskuu valgus on nii hele, et peaaegu raamatut võib lugeda. Muidu on öö suurepärase. Pärast lõikust teevad neegrid öösel suurt kära. Rõõm ja hõisked kajavad. Mõnikord kestab see kogu öö. Trummid põrisevad, inimesed rändavad ja karjuvad. Misjonitööl pole Ibadanis palju tagajärgi olnud. Vähesed neegrid, kel põses lõikehaav ja suus mõni hammas puudub, on ristitud. Enam pooldamist leiab islam, mis mustade

iseloomule enam vastab. Juba selle edevust meelitava välimuse poolest. Kui peen on siis, kui „Alfa“ valges, auväärilikkust andvas hõlstikus rahvahulgas peatub ja igale poole uhkelt kummardab. Vaga mees! Ja kuipalju kasu toob see, sest islami pooldajad on kogu Suudanis levinenud sotsiaalne klass, kelle liikmed kokku hoiavad. Pagananusul on mitmesugused jumalused. Üksikutel perekondadelgi on omad jumalused. Nii on olemas Shango-Ifa perekonnad ja teised. Ifakultus on väga levinud Ibadanis. Tema preestrid kutsutakse saladuse isadeks: baba lana.

Üllamates perekondades võib siin peale toredate puunikerduste veel näha kunstitaielt valatud kujusid. Nüüd neid enam ei valata.

Ent tühte ja teist sellist haruldust ostes, leiame sissepääsu tühe suure isanda majja. See üllas härra — ta on baali poeg — tuli meie pärast lõunauinakust äratada, sest et tulime etteteatatl ajal. Ta istub unisel oma maja õue pooltumedal verandal lehmanahal ja ei tee meist väljagi. Ootamatult kajab tema juurest detonatsioon; seda ei või Aafrika printsile pahaks panna. Nüüd saab ta ärksamaks ja laseb meile vanad viinakastid isteteks tuua.

Meie ette tuuakse hulk puust ja vasest jumalusi, mis ritta seatakse. Mingisuguse naisjumaluse paljas kogu meelitab tühe minu

saatja suust naljaka märkuse, mille mõttest juuresolevad mustad aru saavad ja naerma hakkavad. See teeb jälle lastekarjale nalja. Sellise hea tooni rikkumise peale vihastab majahärra, tõuseb ja kihutab lapsed oma kärksepeletajaga laiali.

Ka selle kõrge härra isa, baalit ehk kuningat, külastame. Tema kõrge koja ümber logeleb suur hulk trummilööjaid ja muusikamehi, kes meie lähenedes põrgukära teevad.

Kojakondsed ja kõrged külalised tikitud hõlstikutes, kelle hobuseid väljas teenrid hoiavad, täidavad verand ja varjulised puualused

Baali on vana ja tugev mees. Kojakondsete teguviis, kes sellistel puhkudel oma kuninga ees kõhu pealmaas väherdavad, on väga vastik.

Protektoraadi kaitse all on selle valitseja elu nüüd parem kui ta eelkäijatel. Need valitsesid kõige enam seitse aastat, enamik neist suri vägivaldset surma. Kui baali oli enese vägeva ogbooni salaseltsi liigete hulgas, kes ta ka ise oli, vastumeelseks teinud või kui ta oli liig iseseisev, siis leidis ta ühel päeval oma majast punaste sulgedega ehitud papagoimuna ja sellele järgnes varsti — mürk. Tegi ta, mis ta tahtis — ükski asi teda selle eest ei kaitsnud. Ühel päeval sattus mõne vandeseltslase küüne all peituv mürk ometi ta jooginõusse, ta kõht hakkas paistetama, ja suurte piinade saatel suri ta.

Säärased on nad...

Saksa luuletaja **Gäsar Fleischlen**.

Säärased on nad
ja olla ka tahavad —
kõik inimesed maailmas! . . .
Ei sina neid muuda,
ei muuta ka suuda!
Neil nutt on silmas;
nad kurdavad, kiruivad,
ja närivad, niruivad,
ja on ometi vaid ise süüdi,
et nende elu ning püüdi
närib kui uss
rõõmutu rahutus!

Nad elavad ja käratsevad,
nad elavad ja määratsevad
siin mõtlemata tunnistundi,
ei tunne mingisugust sundi . . .
Neil kusagil ei ole püsi!
Ei ükski küsi,
kas nad ehk oma mängu läbi
ei tee vast enesele häbi . . .
kas uute voogude veed

ei pane kinni neil teed . . .
ja kas ehk see, mis eluteel
on täna hea, ka homme hea veel!
Olgu missugused pöevad:
nad tahavad seda, mis näevad . . .
Ja on ta neil käes, kas hea või paha,
jätavad jälle maha!
Nii annavad ära nad kasuta
kõik oma õnne ja rahu tasuta —
silmapilkse soovi tujul,
ja ilmus see ükskõik mil kujul . . .
Kuna nad elust ometi terve naha
peaks pidama lugu —
kui millegist, mis annetuseks
on saanud inimestesugu . . .
kui millegist ilusast,
hiilgavast,
mida nad rõõmsa südamega
ja rõõmsate tegudega
peaksid laiendama
ning täiendama! . . .

Salavõrgud.

Austria kirjaniku **Otto Hermann'i** romaan.

3

„Kui kaua te siin olite?“ küsis ta kiirelt.

„Juba tükk aega,“ vastas mees, kes oli esitanud end Frederick Trentina, ükskõikselt, „kuid ma tegin kasulikku tööd,“ lisas ta käelligutusega kaetud lauale, kui märkas Lilianil silmade vihast välkumist.

Lilian vaatas kalju poole, kus oli näkineiuana päikesevanni võtnud ja hindas kaugust. See näis teda kohutavat. Siis kehtitas ta õlgu. Mis sellest oli? Lilian Cortlantil oli kuningannade üleolevus, kes peavad üleliigseks häbitunnet alamate inimeste suhtes. Tal ei olnud raske liigitada meest, kes end ise oli nimetanud hernehirmutiseks, selle nime alla.

„Kas võtate ehk istet?“ algas Trent uuesti, kui Lilian edasi vaikus ja veranda lävelt ei nihkunud. „Mu kohvi, mille eest pean vabandama, ei lähe paremaks, kui seisab.“

Lilian ei teadnud, mis teha. Mees nägi äärmiselt vastik välja, ühine eine temaga ei olnud lõbu. Pealegi loob see enesega teatava intiimsuse, mõtles Lilian ja ta ei tahtnud teist julgustada. Kuid nälg sai tast jagu. Pealegi pakkus einelaua laius kaugust pidada.

Kuid Lilian ei saanud seda kavatsust toonitada, sest ta lauanaaber ei teinud katsetki juttu ajada, vaid sõi vaikides. Ta oli nähtavasti oma mõtetega tegevuses, kuid ei unustanud tähelepanu, mida võlgneb härra oma lauadaamile. See, kui ka asjaolu, et tal olid oma seisuse jaoks imeväärselt head kombid ja nälja rahustamine andsid noorele tütarlapsele parema meeoleolu. Lilian oli isegi nõus silmapilgul mitte tähele panema oma lauanaabri välimust, kuigi see haavas ta esteetilist tunnet.

Peale lõpetanud eine tahtis ta tõusta, kuid lauanaaber pidas teda tagasi. „Palun, jääge,“ ütles ta. „Peame sõjanõu pidama, ja mida rutemini mõistame end ja oma seisukorda, seda parem. Algul tahan teilt midagi küsida. Mis juhtus peale seda, kui teid viidi pardale?“

Lilian Cortland ei olnud küll harjunud teistele seletusi andma, kui neile meele tuli seda nõuda, ja ta alati ärkvel protestivaim liigutas end, kuid samuti ta kaua tagasihoidud kõnelemise tarvidus. Ta võis ehk mehelt kõiksugu asjade üle teateid saada, mis talle seni olid olnud ebaselged. Kuid

ta rahuldus oma üleelaniste lühida teatega, mis oma lühidusega pidi mõista andma, et ta ei kavatsenud enesele ette panna lasta selle naeruväärt välimusega politseiametniku poolt üksikasjalisemaid küsimusi oma varandusliste ja perekondliste olude üle.

Trent saatis ta sõnu peanoogutusega. Mis Lilian ütles, ei näinud teda üllatavat. Ta ei ilmutanud isegi imestust summa üle, mida taheti talt välja pressida. „Teadsin juba, et kelmid soovisid suurt saaki,“ seletas ta. „Madrus, kes mulle tõi söögi, oli jutukas ja andis mulle mõndagi mõista. Kuid palju, mis jutustasite, oli mulle uudis. Uus ja huvitav. Tahaksin . . . , tahaksin . . .“

Ta katkestas end ja vajus uuesti mõtetesse. Lilian muutus kärsituks, kui ta tükk aega oli tumm.

„Ka mul on teile küsimusi,“ ütles Lilian: „Kuidas see tuli, et Teie . . .“

„ . . . nii rumal olite, et end pütida laste,“ täiendas Trent nõrga naeratusena. „Õelge seda rahulikult. Olen teie kriitika ära teeninud. Ma ei ole end elus tihti hanekeks pütida lasknud, kuid päeval, mil teid riisuti, sündis see siiski. Küll sekundi mürdosa kestel, kuid sellest aitas.“ Siis jutustas ta, mis oli juhtunud, kui ta seisis New-Yorgi sadama pimedas nurgas vahipostil ja mundris autojuht Lilianil autost tõstis nagu „riidekompsu“, et viia teda ootavale mootorpäädile kuni silmapilguni, mil hästisihitud hoop ta tegi meelemärkusetuks. „Olin liig uudishimuline teada saada, mis oli kompsus,“ lõpetas ta. „ja nii see juhtus. Tänu sellele uudishimule, olen nüüd siin.“ Ta vaikus järgnevalt kannatusajast auriku pimedas laevaruumis, kus puudus lootus vabastuse peale ja silme ees ootas peaaegu kindel surm. Ta ei tahtnud end noore tütarlapse ees märtriks teha.

Arvatavasti oli see üleliigne, sest Lilian Cortlantil puudus silmapilgul igasugune kaastundmus saatuse kaaslase vaatu. Ta valitsev tunne oli pahameel, meelepaha mehe üle, kes oleks võinud takistada viimasel minutil häbitut plaani, mille ohvriks ta oli saanud, kui ta ei oleks end lasknud pütida rumala kelmitrikiga.

„Mina ka,“ ütles ta lühidalt ja armutult. „Kuid sellest ei maksa enam kõnelda. Peasi on, kuidas siit pääseda.“

Trent pidi tahtmatult naeratama selle

Pr. Olly Teetsov,

„Vanemuise“ teatri näitlejanna, pühitses 20. skp. oma 25-a. lavajuubelit. Pr. O. Teetsov algas oma näitleja-karjääri asjaarmastajate teatri laval, sealt siirdus ta „Vanemuisse“, kui sellest sai elukutseline teater. Sealt peale on näitlejanna vahetpidamatult liikunud lavamiljööks, kus ta on kujunenud silmapaistvaks ning armastatud näitlejannaks. Nende rohkete aastate kestel on jubilar loonud hulka kujusid, mida raske loetleda, kuid need on olnud alati elavad, ilusad ning haaravad, ning on pakkunud ülevaid silmapilke nii noortele kui vanadele.

endastmõistetavuse üle, millega Lilian kõneles sellest ärapääsmisest, kuid muutus kohe jälle tõsiseks. „Jah, see on peaasi,“ kordas ta aeglaselt, „ühtlasi ka probleem, mis on raske lahendada! Meie ei tohi enestele illusioone teha, preli Cortland. Meie n. n. vabastus on ainult meie vangipõlve edasikestvus teisel, võib olla meeldivamal kujul. Kuid inimesed, kes meid siia töid, olid kahtlemata kindlad, et jääme vangipõlve edasi.“

„Te usute siis, mis Stanford mulle ütles?“ ütles noor tütarlaps.

„Mitte kõik. Näiteks mitte, et jaama siin ehitasid merehädalised hukkunud auriku osadest. Selle vähese järele, mis nägin, tulin otsusele, et see on korrapärane asundus. Milleks ta on asutatud, ja miks ta maha jäeti, ei ole mulle muidugi selge. Pean saart hästivalitud varjupaigaks, kuhu raske ligi on pääseda, mis maksab ka ärapääsmise kohta.“

„Kuid merel sõidavad tuhanded laevad,“ ütles Lilian hingetult. „Üks tuleb mööda, anname talle signaale ja ta võtab meid kaasa.“

„See ei ole nii lihtne,“ vastas Trent. „Meri on suur, laevavõhendus järgib teatavaid teid ja leidub kohti pokeanil, mis on meist hoopis eemal, eriti kohad, mis teeks laevasõidule raskusi. Kui on õige, et see saar asub liivaküngaste piirkonnas, siis oleme maailmast eemaldatud. Ma ei taha veel lõpulikku otsust anda, enne vaatan üleval mäel ringi ja uurin saart, aga kui Stanfordi tõendused on õiged, peame olema ettevalmistatud, et vedame siin kuid, isegi aastaid. Teine on asi, kuuleime vahendeid eneste vabastamiseks või kui sünnib ime. Aga imedesse ma põhimõtteliselt ei usu.“

„Kui hirmus!“ ütles Lilian hirmuväri-naga. „Kui oleksin seda aimanud, oleksin andnud kõik, mis mul on!“

Vastu tahtmist tundis Trent ta sõnade juures nagu torget. „On hirmsamaid saatusi kui on meiesaatused“, ütles ta kergelt laitvalt. „Tuhanded inimesed unistavad isegi sellest, kui igatsetud seisukorrast. Pealegi ei oleks teile aidanud teie varanduse käest andmine. Kelmid oleks teid ikkagi tükk aega New-

Foto Parikas.

Tenorilaulija Tenno Vironi,

mälestas 27. jaan. k. a. oma 15-a. muusikalist tegevust, mil puhul korraldati „Estonia“ kontsertsaalis kontsert, kus jubilar esines huvitava eeskavaga oma rikkalikust repertuaarist.

Yorgist eemal hoidnud, et ise kindlad olla. Mispärast meiega nii viisakas oldi, eriti minuga, on mulle mõistatus. Oletan, et leiame veel teisi, ennekui selle lahendamise.“

Seitsmes peatükk.

Jalajäljed liival.

Kui Trent lahkus noorest tütarlastest, et asuda uurimismatkale, mõtles ta veel oma vabastuse mõistatusele; sest sarnasena mõistis ta vabakslaskmistoreadal, rohelisel saarel. Ühtlasi oli ta aga veendunud, et saatus, andes talle kaaslase üksildusse, selle valikuga ei olnud näidanud erilist sõbralikkust.

Ta ei tunnud naisi palju, tal oli olnud vähe aega nendega tegutseda, kuid üks oli talle selge: et elu viletsuses sarnase luksuseolevusega, nagu oli Lillian Cortlant, ei võinud olla idülliline. Ta mõtles otsusele, mille oli teinud New-Yorgis. „Ilus, kuid südämetu“, oli ta öelnud. „Ja pealegi hellitatud“, täiendas ta nüüd. „Kuid ta on ilus, seda peab ütlema.“

Trenti esimene tee viis mäetippu, kus võis vist näha saart ta täies ulatuses. Kitsas tee viis läbi tiheda võsa aeglasel tõusus ülespoole. Tee oli ehk kord laiem olnud ja näitas, et teda varemni oli tarvitatud, kuid maharaiutud oksad olid jälle pikaks kasvanud ja olid kohati muutunud läbipääsmatuks võsaks. See harvenes pea ja nüüd tuli uhkete mahagoni- ja guyahapuude mets, mille ladvad olid nii tihedad, et vaevalt andsid ruumi päikesekiirele.

Karastav jahedus võttis rändaja vastu, kui see astus metsa. Lainte müha kostis siin vaikse unelauluna ta kõrvu ja vaikis siis täielikult. Kerge tüulepuhang sahistas puulatvu, vahetevahel kisedas papagoi, mõni lind lendas puult puule, muidu oli kõik vaikne.

Äkki seisatas Trent kuulatavalt. Ta arvas kuulvat teisi samme peale omade, mis tasa hiilisid. Pöörates igale poole, vahtis ta metsa. Kuid midagi ei olnud näha ja kuulda. Kui ta aga teed jatkas, saatis teda jälle vargne müdin, mis näis tulevat ebamäärasest suunast. Trent ei hoolinud sellest. „Metskass“, mõtles ta, „kes vaatleb võõrast sissetungijat uudishimuliselt või muu oma sammude kaja.“

Mets läks heledamaks. Ülevõlt paistis päike. Mõnesaja sammü järele nägi Trent enese ees raiendikku, nähtavasti inimkäte töö. Langetatud tüved lebasid riisti ja rästi, mille kõva puu näitas kirvejälgi.

Kesk raiendikku, mäe kõrgemal tipul,

seisis iseäralik ehitus. Neli mahasaetud puutüve kandsid mõned meetrid maapinnast kõrgemal laudadest kokkulöödud ruumi, mille lamedat katust ümbritses jäme käsi-puu. Katusel seisis pikk rity, mis kahtlemata oli olnud signaalmastiks. Nõrk, lihtsate abinõudega valmistatud redel viis platvormile.

Selle pulgad nagisesid mitu korda kardetavalt, kui Trent ettevaatlikult üles ronis. Veidi hingetumalt jõudis ta üles ja vaatas ringi. Saar lebas täies pikkuses ja laiuses ta ees. Ümberringi ulatus ookean kuni kaugemale silmapiirile. Kuski ei paistnud maad peale ühe tillukese punkti, mis pikksilmas ehk oleks osutunud väikseks saareks. Samuti ei teretanud teda ükski suitsupilv ega puri. Hiiglasuur veepind oli täitsa elutu.

Põhjus selgus Trentile kohe. Seda näitas vee nõrk, helesinine värv, mida ainult siin ja seal läbistas sügaviku tugevam sina. Stanford oli õigust kõnelenud, saar lebas tööpoolest Kesk-Atlantiku kardetud liivaküngaste piirkonnas, millest hoidusid kartlikult kõikide rahvuste laevad.

Nüüd pööras Trent tähelepanu saarele enesele. Selle valgetest laintest palistatud rand moodustas peaaegu reeglipärase ovaali, mille pikkus võis olla viis ja suurim laius kaks kilomeetrit. Maja ja mägi olid umbes pikkuse kolmandikus, arvates lääneranna tipust, mis oli kaetud tiheda metsaga ja mille ees olid lagedad kaljurahnud. Idapoolne osa oli lai legendikumaa. Madalad puud ja pöösad vaheldusid roheliste, lopsakate heinamaadega. Mõned sirgjooneliselt piiratud rohelised laigud olid nähtavasti põllud, millest Stanford oli rääkinud Lillianile. Nende põldude serval seisis kütünisarnane laudadest hoone ja seal kõrval märkas Trent kraavi, ainsat, mida ta võis näha. Kraav, muutudes laiemaks, jooksis merde ja oli nähtavasti kanal.

Trenti tähelepanu kiindus nüüd legendikule. Kui tema ja ta kaaslanna pidid end ettevalmistama pikema maapao vastu, siis oli neile väga kasulik esimeste kolonistide töö, kes need ka võisid olnud olla. Küll olid inimesed aurikult tosin kaste saarele laadinud, mille sisu koosnes, nagu Trent täna hommikul esiteks oli konstateerinud, konservidest, kolhvist, suhkrust ja teistest toiduainetest, kuid oli soovitatav nendega kokku hoida ja end toita maapinna saadustega. Trent arvas olevat kuulnud, et selle arhipeli koralli- ja liivaküngad olid rikkad kalade ja kilpkonnade poolest. Lihatoidust ei olnud siis puudust. Ka mitte kõiksugu

puuviljast, nagu Trent märkas, kui jõudis alla heinamaale. Ta nägi mitmesuguseid sidruni-, apelsini-, granaatõunte- ja banaani- puid, mis rippusid täis vilja. Maapinna taimestiku vahelt särasid suured, ümarikud catalupmeloonid, ananaasid ja viigimarjad. Rohelised laigud, mida ta oli näinud ülevaalt, olid suur maisi- ja kartulipõld. Nad olid jäetud lohakusse, kuid taimed näisid olevat heas seisukorras.

Inimesed, kes armastavad üksildust, võivad saarel kaunis mõnusalt elada, mõtles Trent, kui peale lühidat pilku farmile lähene laudadest hoonele. Selles oli suur ruum, mis oli olnud osalt magamis-, osalt tagavarakamber. Kõrvalolevas kütnis leidis Trent kõiksugu tööriistu, mis olid küll roostetanud, aga kõlblikud.

Maja taga oli lattaed, mille keskel seisis mahukas kanakuur. Mõned kanad tõusid Trenti lähenemisel kartlikult õhku ja jooksid minema. See muidu usaldavate lindude ülespidamine üllatas Trenti, kuid ta ütles enesele, et linnud on muutunud metsikuks ja enam ei ole harjunud inimestega. Neid ei olnud palju, kuid olid eriliselt väärtuslikud sellepärast, et saarel puudusid nähtavasti jahiloomad.

Kui Trent edasi sammus, et uurida lagendiku ülejäänud osa, jõudis ta kanalini, mida oli näinud väljavaatetornist mäel. See oli, nagu ta oli öieti arvanud, kraav, mis nähtavasti kandis vilmaevee merde. Kui Trent järgis kraavi jooksu silmadega, peatusid ta silmad esemel, mis lebas kraavi suust eemal rannal.

Kiirelt ruttas ta selle poole. Ta silmad ei olnud teda petnud, see oli tõepoolest paat.

Mõnesaja sammu järele oli ta selle juures. Ta esialgne rõõm muutus nüüd sügavaks pettumuseks. Mis ta nägi enese ees, oli väike, lahtine alus, vaevalt viis meetrit pikk, kohati kõdunenud. Laiad vahed jaotasid üksikuid laudu ja kuigi ehk oli võimalik paati hädavaevalt tihedamaks teha, ei võinud juleta temaga rannalähedusest kaugemale sõita. Igatahes oli ta siiski saare inventari väärtuslik rikastus, kuigi ei võinud saada vabastuse vahendiks.

Trent pidi enesele tunnistama, et seda muidu saarele maha ei oleks jäetud.

Sügavates mõtetes mitmesuguste ülesannete kallal, mis ootasid teda, kui tahtis teha maapagu ilmast unustatud saarel enesele ja oma kaaslanniale veidigi mõnusaks, asus ta koduteele. Vaevalt pani ta veel tähele ümbruskonda, kuid seisatas äkki nagu

kinni naelutatud ja vahtis maha. Maapind oli niiske, mudane liiv, millesse olid jätnud ta kingad, kui ta jooksis paadi juure, sügavad jäljed. Kiirusega oli ta midagi unustanud, millele pöördus nüüd kogu ta tähelepanu: need olid vööra palja jala jäljed. Jäljed olid värsked, näisid vaevalt mõni tund vanad.

Kaheksas peatükk.

Ilmutus.

Kui Trent tast oli lahkunud, läks ka Lilian uurimismatkale. See piirdus ainult majaga.

See oli pikk, lageda maa peale ehitatud hoone, täitsa puust. Peale ruumi, milles Lilian oli veetnud öö, leidis teine, sama suur, mis oli peaaegu samasuguselt, siiski lihtsamalt sisse seatud. Mõlemate vahel oli köök ja selle taga toidukamber. Köök oli kaunis hästi varustatud riistade ja nõudega ja toidukambri riulitel seisid veed mõned read konservikarpe, täielikult tolmunud, kuid nähtavasti puutumata.

Toidukambrist viis uks väiksesse õue, mille keskel seisis raudne pumbakaev. Maja tagumise seina ääres silmas Lilian hulka kaste, millest mõned olid avatud. Nad olid pärit nähtavasti aurikult ja sisaldasid toiduaineid, millest oli kõnelenud Stanford.

See vaade tekitas noores tütarlapses vabastava tunde. Ta ei tarvitsenud vähemalt tunda puudust elutarvidustest. Kuid sellest ei jatkunud kauaks. Kas oleks Stanford olnud nii helde, kui ta ei oleks teadnud kindlasti, et sellega täitis tarviduse käsku ja kas ei olnud sel imelikul mehel New-Yorgist õigus, kes talle soovitas ette valmistuda pikemaks maapaoks?

Ette valmistuda? Kuidas? Jahe asjalikus oli Liliani silmapaistvam iseloomujoon. Ta teadmised majapidamises piirdusid vähega teenijate üle ja kokakunstis tundis ta vähe teooriat. „See inimene“ nõuab talt vist, et ta talle keedab ja kõik majatöö teeb, nagu on harjunud temasugused. Seda Lilian teha ei kavatsenud. Ta võis vaadata, kuidas ise valmis saab. Enese eest tahtis ta juba mingil viisil hoolt kanda. Asjaolu, et nad olid kahekesi saarel, ei kohustanud teda ühisele elule. Maja ja saar olid küllalt suured, et igaüks võis oma teed minna.

Kui ta selles punktis oli tulnud otsusele, läks ta verandale ja heitis seal puhketooli. Saar teda ei huvitanud sugugi. Küll ta kuuleb varsti, mis tal leidub.

Mööduisid tunnid ja Trent ei tulnud tagasi.

Liliani käevõrukell näitas juba kaheteistkümne tundi.

Seda parem, ütles ta enesele; see lihtsustab kõnelust „selle inimesega“, kui ta asetab ta tõsiasja ette, et ei kavatsenud temaga ühiseid söögiaegu pidada. Ta läks kööki ja valmistab enesele tassi teed, mille juure sõi kuiviku võiga.

Homniku mahe soojus oli vahepeal muutunud piinavaks kuumuseks. Lilian istus jälle puhketooli, kus teda jahutas õrn tuulepuhang, mis tuli merelt. Lainte üksluine loksumine sügavas vaikuses ja soojus mõjusid temasse uinutavalt. Veidi aja pärast sules ta silmad ja jäi magama.

Olenes see ta seisukorra iseäralikkusest või värisest tas veel viimase kahekümne nelja tunni ärevad sündmused? Igatahes ei leidnud ta vaim rahu. Ta rändas unemaale. Ta nägi end jälle ooperis. Kuskilt kostis kohisev muusik. Lilled magus lõhn täitis ruumi. Neid oli iagpool — kuhjaviisi. Valged ja punased roosid — ei, need olid tube-roosid. Muusik muutus vaiksemaks, puhkpillid, fanfaarid ja viiulid vaikisid, jäid ainult trummid. Need põrisesid ühetooniliselt ja üksluiselt — alatasa — vahetpidamata —, ja see tegi Liliani kõrvadele valu ja ta peas hakkas vasardama. Ka lillilõhn lasus tal, hiiglaraskelt. Ta näis pigistavat ta ajusid nagu kruustangidega.

Siis tundis ta kõikumist, kerget kiikumist. Ta oli kitsas, umbes ruumis. Ta juure astus mees suure klaassilmaga ja vaatas talle pilkava naeratusega näkku. See oli Stanford. Ühes käes oli tal sulg, teises tükk paberit ja ta tahtis Liliani sundida kirjutama. Lilian kohkus ta eest tagasi ja katsus põgeneda, mees vahtis teda aineti ja tuli lähemale.

Äkki ei olnud see enam Stanford, vaid mees, kes nägi välja nagu oleks ta tulnud eeluputusaegsest koopast, alasti, pikkade juuste ja karvase habemega. Kaks sügavates koobastes silma surnukahvatus näos vahetisid talle otsa. Mees sirutas käevarrad ta järele. Ta käed olid nagu pikad kulliküüned. Ta huultel oli hinukas, segane naeratus. Kumargile hiilis ta lähemale. Lilian tahtis püsti karata, kuid ta liikmed olid tinarasked. Ta tahtis kisendada, kuid ta kõrist tuli ainult tume korin. Meeleheitlikult katsus ta vallandada une köidikuid, ta maadles unes hirmsa mehega, kelle kuuma hingeõhku ta arvas tundvat omal näol, kes omad kulliküüned surus ta õlgadesse ja teda ägedasti raputas.

Viimase jõupingutusega tegi ta pöörde,

et end vabastada hirmutisest ja kuulis äkki nagu suurest kaugusest häält.

„Mis on teiega, preili Cortlant? Ärgake!“ Aeglaselt vabanes ta vaim une kaisutusest. Kui ta silmad lahti lõi, nägi ta enese ees Trenti. See vaatas talle imestunult ja osavõtlikult otsa. Lilian ei mäletanud teda kohe, siis tuli tõelikkuse teadvus korraga tagasi. Kergendusohkega ajas ta enda püsti.

„Nägin hirmsat und,“ pomises ta. „Kus olite nii kaua? Kell peab juba palju olema.“

„Umbes neli,“ vastas Trent. „Te olete vist söönud. Vabandage mind silmapilguks, tahan kiirelt midagi süüa. Olen väsinud ja näljane.“

Tõepoolest nägi ta väsinud välja, nagu märkas Lilian. Ta riided olid mõnest kohast kärisenud, nende küljes rippusid üksikud lehed, nagu oleks omanik tunginud läbi tiheda võsa. Lilian kuulis teda kõõgi nõudega talitavat ja kui ta jälle ilmus verandale, tõi ta enesega kandiku, milles seisis tass kohvi ja taldrek apelsinide ja banaanidega.

„Puuviili meie Eedeni aiast,“ ütles ta naeratahes. „Seda on siin küllalt. Tõin nad teie jaoks kaasa.“

„Väga armastusväärne teie poolt,“ vastas Lilian nõrga naeratuse kumaga. „Igatsesin juba hulga päevi värsket puuvilja.“

Kuna ta sõi isuga banaani, vaatas Trent teda küljelt. Lilian oli kahvatu ja ta silmis oli veel veidi sellest hirmust, millega ta oli ärganud unest.

„Pean paluma vabandust, et teid unest raputasin,“ algas Trent uuesti. „Kuid te hoigasite unes ja ma mõtlesin . . .“

„Te talitasite õieti,“ katkestas Lilian. „Nägin hirmsat und, see oli tõeline luupainaja.“

„Millest?“ küsis Trent osavõtlikult.

„Kõigest, mis viimastel nädalatel olen läbi teinud,“ vastas Lilian, „alates mu riisumise ja lõpuks nägin hirmutist, metsinimest pikkade juustega, kes hiilis minu poole, enne kui teie mind äratasite. See oli õudseltselt selgelt.“

„Veider,“ pomises Trent ja vaatas tükk aega mõtlikult enese ette. Siis alustas ta ootamatult uut kõneainet. „Kas teie ei soovi kuulda, mis nägin omal uurimiskäigul?“

Jutustades lühidate sõnadega, kaalus Trent seesiselt, kas peaks teatama Lilianile viimasest leiust, jalajälgedest liival ja sellele järgnenud asjatust otsimisest risti ja rästi, ühest saare nurgast teiseni. Tal

ei oleks vaja olnud selle üle muretseda, sest ta ei jõudnud oma juhtumustega nii kaugele. Kui ta kõneles paadi leidmisest, kargas Lilian ärevalt üles.

„See on suurepärane!“ hüüdis ta. „Siis võime siit lahkuda. Palju te vajate, et paati korda seada?“

Trent hoidis vaevaga naeratust tagasi. Kui lihtsad näisid selles naisepeas valju tõelikkuse asjaolud!

„Pea teile valmistama pettumuse,“ vastas ta. „See on ainult väike alus, suur küllalt, et temaga rannas ringi sõita. Kui meri vähegi on rahutu, ei seisaks ta tundigi vee peal, kuigi ta teeksin veekindlaks.“

Lilian vaatas talle suurelt otsa, ta otsaesine läks punaseks ja ta silmad välkusid.

„Mis tahate sellega öelda?“ küsis ta teravalt. „Kas kavatsete siia rahulikult istuma jääda, kuigi meil on paat, mis meid võiks kanda päevareisiga osutud maa juure?“

Trent kehtas õlgu. „Võimalik või ka mitte võimalik,“ vastas ta. „Lähem osutud maa võib olla viiskümmend meremiili eemal, kuid sama hästi paar sada. Peaasi on: Kuidas leiame ta ilma maakaardi ja kompassita? Kõnelemata tarvilistest nautilistest teadmistest.“

„Peame tegema katse!“ vastas Lilian ägedalt. „Te olete mees ja peate oskama end aidata. Kui oleme väljas liivapankade piirkonnast, näeme ehk laeva või maad, mis siit ei ole nähtav?“

Trent ohkas. Ka tema oli kaalunud seda küsimust tagasitulekul maja juurde, kuid siis eemale heitnud — vähemalt esialgselt, kuni teadis, kas paadiga oli midagi peale hakata. Ei olnud põhjust Lilianis lootusi äratada, mida ta vist ei võinud täita. Algul näis talle mõte hullumeelsusena juleta sõuda kõdunenud paadis lahtisele merele. Äärmisel puhul võis ta seda üksi juleta, kuid milgil tingimusel ei tohtinud ta saata kaaslannat hädaohtu, mille suurust see ei näinud aimavat. Kuidas pidi ta seda aga seletama olevusele, kes nähtavasti tundis ainult ühte tahet, oma kangekaelset tahet?

„Kui meie aga laeva ei näe ja maad ei leia?“ vastas ta, „Kui kaotame silmist sellegi saare, mis siis? Kas olete mõelnud sellele? Olge mõistlik, miss Cortlant. Stanford teadis kindlasti paadi olemasolust. Uskuge mind, ta oleks selle hävitanud, kui see oleks olnud kõlbulik meie vabastuseks. Ehk teeksime talle sarnase katsega meehead, sest kõik kõneleb selle poolt, et meie ei näe maad ega üldse enam midagi.“

Lilian lõi jalaga vastu maad. „Ah,“ hüü-

dis ta põlastavalt, „teil on hirm! Ja teie olete mees! Kas teie mind ei häbene? Ma hindan hädaohtu nagu teiegi ja julgeksin ometi katset teha. Ma julgen seda teha, kui teie — selleks liig arg olete.“

Nool oli tabanud. Trent tundis, et temagi veri lõi keema, kuid ta sundis end enesevalitsusele.

„Sarnane julgustükk oleks enesetapmine,“ ütles ta, „ja mu süda seda ei luba.“

Lilian heitis talle hävitava pilgu, kuid ei vastanud enam ja pööras ukse poole. „Kuhu te minna tahate?“ küsis Trent kiirelt.

„Lähem paati vaatama,“ vastas Lilian üleöla, „et kindlaks teha, kas ja kuipalju teie sõnad vastavad tõele.“

Trenti haaras uus hirm. Ta mõtles saladuslikele mehele, kes varjas end kuskil saarel. Ka Liliani unenäole. Kui Lilian seda oli jutustanud, tõusis tas kahtlus, et see võis olla rohkem kui unenägu, et tundmatu oli leidnud Liliani magavana verandal ja et viimane oli pääsnud tema, Trenti, tagasituleku läbi suurest hädaohust, mida ta lõpuni ei julgenud mõelda. See hädaoht, ähvardas veel rohkem, kui ta kodust eemaldus.

„Teie ei leia sinna teed,“ ütles ta, astudes kiirelt Liliani ja ukse vahele, ja tunni pärast on pime. Palun, oodake hommikuni“

„Ma ei taha oodata,“ vastas Lilian lühidalt. „Laske mind mööda.“

Trent kuulas sõna, kuid jäi ta kõrvale. „Siis lubate, et teid saadan,“ ütles ta.

Lilian tegi lühida, tõrjuva käeliigutuse. „Ärge end vaevake,“ ütles ta uhkelt. „Eelistan üksi minna.“

Trent kaotas nüüd enesevalitsuse. Kiire sammuga astus ta Liliani tee. „Teie ei lähe üksi,“ vastas ta samas toonis. „Takis-tan seda. Palun, ärge ajage asja nii kaugele.“

„Takis-tate?“ kordas Lilian lõikavalt. „Missuguse õigusega? Vist küll, et olete tugevam? Arvan, et vist tahate vägivalda tarvitada.“ Ta hakkas uuesti liikuma ja tahtis Trentist mööduda, kuid see, teadmata, mis õieti tegi, haaras ta käevarre ja pööras ta ägedalt ringi.

„Jah,“ ütles ta. „Teen seda, nagu näete; ja veel enam, kui teie ei saa mõistlikuks. Kuulake: Ma ei tahtnud seda öelda, et teid mitte rahutuks teha, kuid meie ei ole üksi, leidsin saarel mehe jalajäljed. Ehk on see mõni värviline või vaht, kelle jättis siia Stanford. Igatahes hoiab ta end varjul meie eest ja see ei tähenda head. Ehk on ta sama mees, keda nägite unes. Teie ei

tohi üksi majast eemalduda, kuni olen ta leidnud.“

Lilian raputas ägedalt Trenti käe maha ja astus oma magamisruumi ukse poole. Seal pööras ta veel kord ringi. Välimiselt oli ta muutunud rahulikuks, kuid see oli hädadohtlik rahu, mis varjab suurt viha. Tal oli soov karistada meest ta ees, teda sõnades — ta ei võinud teisiti — surmavalt haavata, et ta iialgi enam ei julgeks talle vastu hakata.

„Hoidke omad sõnad enesele,“ ütles ta jäiselt. „Ma ei usu teie hirmulugu, millega mind vist tahate hirmutada, et mulle peale sundida oma kaitset. Ja ma ei vaja kaitset, vähemalt mitte teie kaitset, sest olen teid läbi näinud, mister, mister Trent. Teie ei taha siit lahkuda, arvatavasti on teil tähtis põhjus New-Yorki mitte tagasi pöörata tahta ja arvatavasti olete enesele välja mõelnud, et saate minuga armastus-avantüüri läbi elada. Kui teile iialgi on tulnud sarnane hullumeelne mõte, siis soovitan teile: heitke ta peast. Põlgan teid nagu ma veel iialgi ei ole põlanud inimest.“

Üheksas peatükk.

Saladuslik kolmas.

Kui laevad oleks möödunud Palmetta saarest, oleks nad võinud tähele panna, et sel saarel, mis oli märgitud ainult kõige suurematel merekaartidel ja pealegi asumata maana, päeval lehvis mäetipul lipp või midagi, mida selleks oleks võinud pidada ja et öösel samalt mäelt leegitses vägev tuli taeva poole.

Oleks need laevad paadi maale saatnud, oleks selle meeskond teinud veel ineliseina leiduse, et majas ranna lähedal elasid kaks inimest, mees ja noor tütarlaps ja et need kaks oma üksilduse seega veel üksikumaks tegid, et kumbki üksteisest välja ei teinud.

Tõepoolest olid Trent ja Lilian peale esimest kokkupõrget, mis lõpetas esimese päeva maailma unustatud saarel, vaikides kokku leppinud, et igatüki lähed oma teed ja hoolitseb selle eest, et teed kokku ei juhi.

See ei olnud eriliselt raske. Kui noor tütarlaps tõusis, oli Trent ammu juba rännakul läbi saare või töökohal. Ta päeva täitsid täielikult tule alalhoidmine signaalimäel, põllutöö, kalapüük isevalmistatud püttgiriistadega, peajasjalikult aga paadi kordaseadmine, mille kallal sa töötas õhinaga. Kui ta õhtul koju tuli, oli ta tavaliikult nii väsinud, et heitis kohe puhkama.

Söögiaegasid pidas ta alati farmihoones. Kibeduse esimeses hoos oli ta kavatsenud sinna elama asuda, kuid kohusetunne pidas teda tagasi. Ennekuu ta ei teadnud, kes oli saladuslik kolmas külaline saarel, ei tohtinud ta oma kaaslannat öösel üksi jätta. Ta magas isegi terve nädala puhketoolis verandal, kuid aeg möödus, ilma et oleks juhtunud midagi iseäralikku ja Trent loobus sellest vahipostist. Aegamööda tuli ta veendumusele, et oli eksinud ja leitud jalajäljed olid vanemad, et nad olid ehk mõne madrase omad, kes olid toonud tema ja noore tütarlapse maale.

Sellest hoolimata kasutas ta teatavaid ettevaatuse vahendeid. Saarel viibimise teisel päeval leidis ta farmihoone läbiotsimisel väärtuslikke esemeid. Peale mitmesuguste tööriistade ja tarbete leidis ta relvu, paar haavlipüssi, kuid vähese laskemoonaga, revolvri, mis oli laetud ja väikese iseladiva pistoli tarvilikkude padrunitega. Selle pani ta verandalauale, kus Lilian nüüd üksi einetas. Lilian pidi mõistina, mis ta mõtles ja tõepoolest oli tal rahuldus näha, et Lilian pistolit alati vöö vahel kandis.

Relvad ei olnud tal ainus leid. Ta leidis veel väärtuslikumaid asju. Ühes kastis, mis oli aurikult maha laaditud, oli hulk mehe riietusesemeid, peajasjalikult valgeid, linaseid pükse ja särke, siis pesu, uued purjeriided kingad ja tualetitarbed, muu seas habemeajamise aparaat. Mispärast nii suur hoolekand minu eest, mõtles Trent, kui nägi varandusi. Kas taheti talle sel viisil tasuda ta head ülikonda, mis talt aurikul ära oli võetud? Seda võis vaevalt oletada. Mis huvi võis olla küll Stanfordil sellest, et tema, Trent, ei jookse ringi kaabakana? Näis, et talle taheti anda juhust end esitada vääriiselt kaaslannale. Mispärast? Trent ei vaevanud end nende mõtetega kaua, vaid liigitas selle küsimuse teiste mõistatuste sekka, mis teda ümbritsesid.

Ta kogu tähelepanu pöördus paadile. Suure kannatuse ja otsatu vaevaga hakkas ta lägunenud laudu uute vastu vahetama ja auku tihendama. Siis valmistas ta paadile tüüri ja kattis selle küljed laudadega, mille üle tõmbas purjeriide. Paat oli tugevasti ehitatud, raske, raudse kiiliga ja oli vist kuulunud kord suurele laevale. Tööriistade kuuris leidis mast veidi kärisenud purjega. Sellega varustatud, võis alus hea ilma ja ühtlase tuulega merele juleta. Trent kavatses algul välja uurida, mis tähendas tume punkt, mis paistis signaalimäelt. Trenti arvates võis ta olla ainult saar. Ehk oli ta

asunud, ehk oli talt näha suuremat maad. Et seda kindlaks teha, pidas ta oma tähtsamaks ülesandeks, kui paat oli sõiduvalmis, ja ta varustas end selleks nii kiirelt ja hästi kui võis!

Vastandiks Trentile, kellele päevad olid lühikesed, möödus Liliani aeg aeglaselt. Harjumatu tegevus — enese eest hoolikand — ja korrapidamine enese ümbruskonnas, oli talle algul raske, kuid aegamööda läks asi kiirelt ja ei täitnud kaugeltki kogu päeva. Ka Liliani hommikune supelus, mis oli alati pikk selles kindlas tundes, et ta oli segamata, ja mõned raamatud, mis ta oli leidnud oma magamisruumis, ei toonud paremust. Tal oli veel palju vaba aega kasutamiseks mõtlemiseks.

See oli algul väga ebarõõmustavat laadi, täis mõrudust saatuse ja mehe vastu, kes oma suurema osavusega seda talt ära hoida oleks suutnud, kes pealegi vastu oli seisnud, et Liliani saarelt päästa. Ajajooksul vähenes aga mõrudus, Liliani vallutas troopiline kliima, ta mõtlesse hiilis roheline, päiksepaisteline maailm. Mõnikord suutis ta isegi huumoriga oma seisukorrale mõelda ja kujutleda, kuidas talle hiljem, New-Yorgis, paistab sarnane elamus. Ta andus unistustele suurest ilmast, kust ta oli eemal. Sarnaste mõtetega võis ta pikutada tundide viisi rannas või verandal, rahulikult ja peaaegu rahulolevalt.

Kuid unenäodki muutusid ajajooksul igavaks ja tunda andis end üksilduse tunne. Lilian tundis rusuvalt, et tal ei olnud kedagi, kellega võis kõnelda ja sellega ühines varsti teadmine, ei see ei olekski vajalik. Kui ta tähele pani, kui vaikselt ja tõsiselt ta saatusekaaslane tegutses ja kui ta mõistis, milles ta tegevus seisis, tundis ta vastu tahtmist häbiga, et talle oli suurt ülekohtu teinud. Tema, kel oleks olnud põhjust teda, Liliani, vihata, hoolitses nurinata ta eest. Hommikul, kui Lilian tuli omast toast, oli einelaud alati värskelt kaetud ja õhtul leidis ta toidukambris iga päev värsket puuvilja, mune, kalu, tihti kana, maisipäid ja muid põllusaadusi. See tumm hoolitsemine, mis nähtavasti ei tahtnud tänu, oli peaaegu liigutav. Ka oli ta tähele pannud muutust Trenti välimuses. Selle karvane habe oli kadunud ja nähtavale oli tulnud mehelik ja sümpaatne nägu, milles tahtejõu kõrval oli palju heastadavlikkust. Ta tugev, kõrge kuju tuli hästi maksvusele kerges, sporditaolise sriietuses, valged, linased püksid, samasugune särk ja vöö. Ühe sõnaga mees, kellele iga naine

oleks visanud veel teise pilgu, pidi Lilian tunnistama.

Ja kas ei teinud ta kõik, mis tema, Lilian oli nõudnud? Ta oli kohe märganud, lippu ja õist tuld signaalimäel ja kui ta mõnikord oli teinud jalutuskäigu põldudele, võis ta vaadelda kindlast peidupaigast, kui usinalt Trent töötas paadi kallal. Ta usinuses ei võinud kahelda. Nähtavasti tahtis ta end Liliani silmade ees paremasse valgusse seada, või — ja siin tundis Lilian uut torget — või tundis ta tahet teha seisukorrale, milles ta oli, kiire lõpp. Võimalik, et Lilian oli muutunud talle sama väljakannatamatuks, nagu Trent talle. Lilian pidi enesele tunnistama, et teda vihas see võimalus. Samuti vihastas teda, et Trent katsetki ei teinud lõhet nende vahel tasandada, kuigi Lilian teda selleks õrnalt julgustas. Teine mees oleks näinud tõsi-asjas, et Lilian teda katsus kohata, ja teda tänada ühe või teise tähelepanu eest, häbelikku kahetsust, mis oli liig raske, et saada selgemini väljendatud. Trent mitte. Ta hoidis jonnakalt joonest kinni, mille oli võtnud esimesel õhtul oma ülespidamise juhtnööriks, üksteise kõrval elamise meetodiks. Kui naeruvääriline oli, et kaks inimest, kes olenesid üksteisest ja olid üksikud saarel, end kohtlesid viisakate, kuid tagasihoidlikkude kojanaabritena suurlinnas.

Olud olid arenenud nii kaugemale — vahepeal olid möödunud nädalad —, kui tulid sündmused, mis töid mõlema saareelaniku vahelkorda põhjaliku muutuse.

Ühel ööl, varsti enne koitu, ärkas Trent tasase, kuid harjumatu kahina tõttu. See kostis nagu vargne kobamine ebanäärasest suunast. Trent ajas end üles ja kuulatas. Algul jäi kõik vait, kahin vaikus. Siis kuulis ta seda jälle ja võis seekord eraldada kergeid samme. Siis järgnes teine kahin, metalli nagin metallil. Ka selle hääle tundis Trent ära. Akende roostetanud hinged nagisesid niiviisi. Ühe hüppega oli Trent voodist väljas. Ta haaras revolvri ja ruttas sellega veranda ukse poole. Ta ei olnud veel selleni jõudnud, kui läbi maja kajatas kisa, mis sisendanud surmahirmu ja mis tungis üdini. Mõne metsiku hüppega jõudis Trent Liliani magamistoa aknani, lükkas selle lahti ja hüppas aknalauale, kuna läbi teise akna, mis oli maja poole, kadus teine kogu kassiosavusega nagu vari. Trenti kohe tõstetud revolver jäi hiljaks, ta pauk kajatas tühjusse.

*

(Järgneb).

Tõtt ja nalja.

Plural.

Ülemkooliõpetaja Sandström tundis äkki nalga. Ta oli parajasti tänaval, kui see juhtus — kell oli umbes kaksteistkümmend lõuna ajal —, ja kuna ta teadis, et läheduses oli mugav õllelokaal, kus müüdi väikseid suupisteid, läks ta sinna.

Ülemkooliõpetaja Sandström astus lokaali, istus vaba lauakese äärde, võttis söögikaardi kätte ja leidis sealt kähki.

„See on kena,“ mõtles ülemkooliõpetaja Sandström, ja tellis kähke noorelt kelnerinnalt.

Vähe aja pärast tuli kelnerinna ülemkooliõpetaja Sandströmi laua juure tagasi ja asetask sellele väikese vaagna. Sellel vaagnal oli kähk.

Ülemkooliõpetaja Sandström vaatas kähki ja vaatas kelnerinnat ja ütles, näidates väikesele vaagnale:

„Plural!“

Kelnerinna vaatas nüüd omakord kähki ja ütles:

„Kas laidsite midagi laita?“

Ülemkooliõpetaja Sandström näitas uuesti vaagnale ja ütles:

„Plural!“

Kelnerinna nägu läks väga tõsiseks ja ta ütles:

„Olen täna juba paljudele külalistele kähke ette kandnud ja ükski ei ole kaebanud.“

„Plural!“ ütles ülemkooliõpetaja Sandström endisel toonil, kuid valjumini.

Nüüd võttis tüdruk vaagna kähkiga ja läks peremehe juure, kes istus leti taga ja katsus tavalikku pudelikorki seisma panna, lastes sel langeda viie sentimeetri kõrguselt letile. See kunsttükk ei ole lihtne.

„Ta ei ole rahul meie kähkidega,“ ütles kelnerinna.

Peremees pistis korgi tasku, torkas nimetis-sõrmega kähki, võttis siis vaagna paremasse kätte ja läks ülemkooliõpetaja Sandströmi juure.

„Mis on?“ ütles ta. „Kas Teile ei meeldi meie kähkid?“

„Plural!“ ütles ülemkooliõpetaja Sandström. „Kaardil seisab plural ja vaagnal on singular!“

Peremees pani vaagna kähkiga käest, vaatas ülemkooliõpetaja Sandströmile tõsiselt silmadesse ja ütles:

„Kui tulite siia selle eesmärgiga, et teotada mu lokaali võõrsõnadega, siis minge ainult teise lokaali ja sööge seal kähke!“

Ülemkooliõpetaja Sandström, kes oli naljasem kui varemini, võttis kübera ja kepi ja läks.

Peremees aga astus naise juure, kes istus kassas, lõi rusikaga puldile ja ütles:

„Neetud välismaalased, kelle üle peab vihastama!“ Hasse Zetterström.

*

„Kui vana Teie õieti olete, härra Mulle?“ — „Käsi käes Teiega, armuline proua, kutsun välja aastasajandi!“

*

Elegantselt riietatud vanema daami kõrval istub tänavraudteel väike pois, kes lühikeste vaheaegadega tekitab ninaga seda häält, mida rahvas nimetab „liristama“.

Vanem daam tema kõrval on pahane korrapäraste vaheaegade järele korduva hääle üle ja ütleb lõpuks poisile: „Pois, kas sul ei ole taskurätti?“

Pois vaatas daami kriitiliselt ja vastab: „On küll, kuid ma ei laena võõrastele!“

*

Johann Sebastian Bach istus kord oreli ees tühjas Thomase kirikus Leipzgis ja harjutas. Kui toonide lained olid vaikinud, astus pedalisõtkuja muliates ta juure ja ütles: „Seda tegime meie kahekesi ülihästi!“ „Meie kahekesi,“ vastas meister imestanult. Mees kadus ja Bach algas fuugaga. Kuid äkki surid toredasti kohisevad toonid ja kuulus kantor katsus asjatult neid elustada.

Seal vaatas pedalisõtkuja sisse ja ütles naerdes: „Vaadake, meister, kumbki meist ei saa üksi mängida. Meie peame olema kahekesi!“

*

Surnud Leipzigi ooperidirigent Artur Nikisch oli ühel päeval kontsertreisil. Pika rongisõidu ajal ruttas ta läbi ekspressrongi, et end söögivagunis karastada.

„Vaata,“ ütles üks daam oma saatjale; „tõepoolest, kui ta oleks pikem, võiks uskuda, et see on Nikisch.“

Kuulis kunstnik, kel olid väga teravad kõrvad, pööras naeratades ringi. Sel silmapilgul kuulis ta, kuidas daami kaaslane sosistas pahaselt: „Seal see nüüd on. Mees näib olevat tõepoolest selle peale uhke.“

Mudel.

Põhjamere tormisel rannikul leidis kunstnik lõpuks mudeli, keda kaua oli otsinud. See oli habemik, tuultest pargitud merekaru tuhande nahkkortsuga pruunis näos. Berliini maalikunstnik jäi sinna nädalaks ja joonistas vanameest tuhandeis asendeis.

„Viimaks ometi mudel,“ rõõmustas ta, „nagu seda ei leia igapäev. Berliin teeb silmad. See leid tasub mu reisi siia.“

Merekaru lasi oma aja kaunis soolaselt taksuda.

„Mis teete talvel!“ küsis maalikunstnik talt viimasel päeval.

Vanamees sügas sasitud habet: „Talvel olen iga aasta Berliinis ja teenin elalist mudelina mudelibörsil.“

*

„Eks ole, ema, kagu on väga tark lind?“

„Mispärast arvad seda?“

„Ta teab, mis ta nimi on!“

Algas kümnes aastakäik.

Jälleli on möödunud üks aasta kõigi oma rõõmude ja muredega. Ja iga inimene peab tagasi vaadates tunnustama, et palju on muutunud ja et muutlikus maailmas meile ustavad on peaaegu asjad. Kuid elutute asjade hulgas on ometi olemas veel üks hingestatud asi: **ajakiri**. Tema on meie ustavaim sõber ja parim saatja, kes alati on valmis meile jagama jõudu, lohutust, õpetust ja ajaviidet, kui meid valdab eluvõistlusis mõnel hetkel tüdimus ja tühjus. Tema lohutab meid mures, aitab meid üle elu igavatest tundidest, paneb meid unustama elu raskusi ja juhib meie mõtteid vaikselt tunnel aatelisele kõrgusele.

Ajakiri „ROMAAN“ algas 1931. aastaga oma kümnendat aastakäiku. Nagu juba üheksa aastat, mil ta on saanud tuhandetele lahutamatuks sõbraks, tahab „ROMAAN“ kümnendalgi aastal oma sisu valikul olla teadlik, mis ta **võib** ja mida ta **ei** või oma lugejatele pakkuda. Hea hulgast tahab ta valida ja anda ainult kõige paremat.

Esimeses numbris hakkasid „ROMAANis“ ilmuma romaanid: 1) „**Häbiplekk**“, põnev jutustus maarahva elust, ja 2) „**Salavõrgud**“ kütkestav romaan Ameerika salakaubavedajate ja New-Yorgi kesklinna elust. **Kolmanda** jutuna toome kuulsa Helweetsia kirjaniku **Ernst Zahni** „**St. Gotthard**“, mis on haruldane oma laadilt ja ilult. Peale nende on meil veel hulk lühemaid jutustusi kõigi maade kirjanikkude töödest tagavaral ja korda ootamas, ja neist ilmub igas numbris vähemalt 4–6 juttu. Peale selle toome aasta jooksul kõiksugu reisi- ja muid kirju.

Pilte ilmutame igas numbris **suure hulga**; eriti tutvustame Eesti tähtsamaid tegelasi nende tähtpäevade puhul.

Edasi toome igas numbris mõistatusi, tõtt ja nalja ning luuletusi.

Nagu juba üheksa aastat, nii ilmub ajakiri „ROMAAN“ ka 1931. aastal kaks korda kuus täpselt. Tema väljaandjaks on nagu ennegi kirjastusosaühisus „**Areng**“, mis seisab kindlal alusel ja on sellepärast tagatiseks ajakirja korralikule ilmumisele.

Proovinumbrid saadetakse soovijaile hinnata.

„ROMAANI“ iga number saadetakse kohe pärast ilmumist tellijaile kätte. Samuti on ta üksikud numbrid juba teisel päeval pärast ilmumist igal pool Eestis üksikute numbrite müüjatelt saada nii linnas kui maal.

Et tulla vastu lühema aja „Romaan'i“ tellijaile, alandasime tellimishinda 2 ja 3 kuu viisi.

„Romaani“ tellimishinnad 1931. aastaks on nüüd järgmised:

12 kuud (24 nr-t)	Kr. 7.50	3 kuud (6 nr-t)	Kr. 2.—
9 „ (18 „)	„ 6.—	2 „ (4 „)	„ 1.50
6 „ (12 „)	„ 4.—	1 „ (2 „)	„ —.80

Üksiknumber 40 senti.

Kõik aastakäigud 1922—1930 on veel saada.

Tellimistega palume rutata.

Kirjastus-osaühisus „**Areng**“
Tallinnas, Müürivahe, 16. tel. (2)12-53.

KESKMISEHINNALISTE KUUESILINDRILISTE

haruldased omadused on:

4 edasikiirust — vaikne kolmas ja kiirkäik — standard käiguvahetusega.

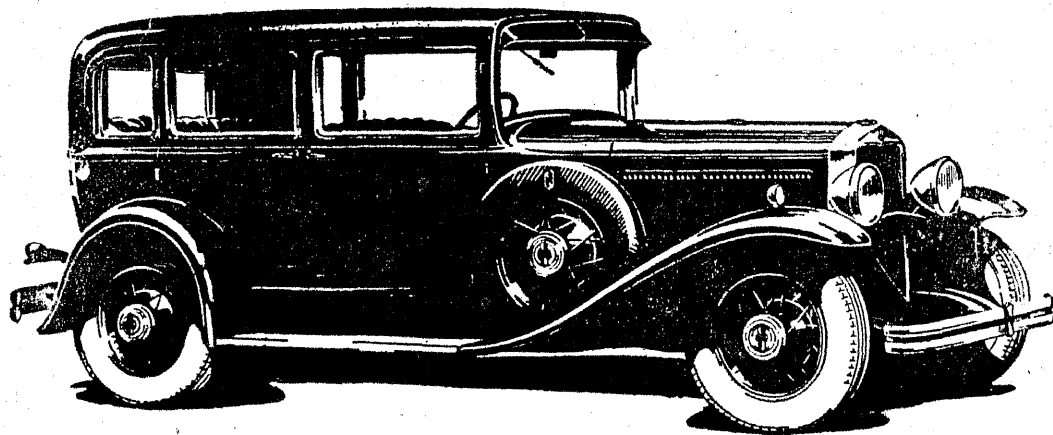
VÄLIMUS
VÕIME
MUGAVUS
VÄÄRTUS

Durant inseneride saavutus mudel 6—17 haruldases ilus ja väärtuses on leidnud kõikjal tunnustuse ja heakskiitmise.

Igäüks, kes katsestab Durant 4-edasikiiruse transmissiooni — vaikset kolmast ja kiirkäiku — standard käiguvahetusega, veendub, et Durant 6—17 ületab igas suhtes parima keskmisehinnalise vankri.

Duranti kerede ehituskunsti edu peitub tõukeid sumbutava puust raamiga teraskonstruksiooni tugevuses.

Uue Durant 6—17 ja uue 6—14 autodest on saadaval: sedan, phaeton, roadster, coach ja coupe kere tüüpe.

DURANT

HEAVANKER

Ainu-
esindaja:

HEINR. LAGUS,

Tallinn, Müürivahe tän. 16
Tel. (2)12-53. Laenupanga m.